

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเป็นเป็นกิจการทางสังคมที่เกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งในส่วนของบุคคลและสังคมโดยรวม (วิจิตร ศรีสอ้าน 2518 : 1) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นนับว่าได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เพราะผลผลิต (output) ของสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นตัวบัณฑิตหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ต้องมีส่วนสัมพันธ์กับสังคมเป็นอย่างมาก แต่ในสภาพปัจจุบันที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น มีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการสาขาต่าง ๆ มีมากขึ้น ทำให้ความต้องการทางการศึกษามีมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับโครงสร้างและทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นต้นว่า การเพิ่มจำนวนนักศึกษาที่จะรับเข้า การเปิดดำเนินการสอนในสาขาวิชาใหม่ ๆ ที่เป็นที่ต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่เดิมให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การที่สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับโครงสร้างและทิศทางให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขณะเดียวกันสถาบันอุดมศึกษาก็มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย ลักษณะหรือเงื่อนไขเฉพาะของตนเองนั้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีลักษณะเป็นองค์กรที่สลับซับซ้อนแตกต่างจากองค์กรอื่น ๆ ผู้สนใจเรื่องสถาบันอุดมศึกษาอาจเลือกศึกษาเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาได้หลายประการ ตามสภาพการณ์และความสนใจ เป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งนับว่าเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งในการศึกษาค้นคว้า

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถือกำเนิดมาในลักษณะของมหาวิทยาลัยตลาดวิชา เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงทางสังคมศาสตร์ และปัจจุบันอยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยนทิศทางไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ เพื่อให้การกำหนดทิศทางของมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างเหมาะสม จึงควรมีการศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดทิศทางและเป้าประสงค์ในอนาคตของมหาวิทยาลัยให้มีความชัดเจนมากขึ้น ประเด็นที่จะศึกษาในเรื่องทิศทางและเป้าประสงค์แบ่งได้ตามลำดับดังนี้

1. ความหมายและความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา
2. บทบาท ภารกิจและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา
3. ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา
4. การบริหารอุดมศึกษา
5. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับเป้าประสงค์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา

ความหมายของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ เพราะสังคมได้มอบหมายให้ทำหน้าที่สร้างสรรค์จักรวาลก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและคุณธรรมแก่บุคคลและสังคม วิทยาการที่มีอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาจะสะท้อนให้เห็นความเจริญก้าวหน้า วัฒนธรรม และอารยธรรมของสังคมนั้น ๆ ดังนั้นความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติจะมีได้มากเพียงใดย่อมต้องอาศัยสถาบันอุดมศึกษาเป็นสำคัญ

วิจิตร ศรีสอาน (2518 : 1-14) ได้กล่าวไว้ว่าการอุดมศึกษาโดยทั่วไปแล้ว เป็นการศึกษาในระดับที่สาม (Tertiary Education) คือเป็นการศึกษาที่จัดหลังมัธยมศึกษา (Postsecondary Education) อันได้แก่ การจัดการศึกษาในระดับวุฒิ อนุปริญญา ปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษา เป็นต้น

ส่วน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524 : 8) กล่าวว่า การอุดมศึกษาจึงเป็นการจัดการศึกษาให้แก่คนที่มีวัยกำลังจะเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว เพื่อเตรียมทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ ออกไปช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยส่วนรวม ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด เพื่อให้การศึกษาดลอดชีวิตแก่ประชาชน การอุดมศึกษาจึงขยายไปยังคนที่อยู่ในวัยที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ คนที่อายุมากกว่าวัยนักศึกษาโดยทั่วไป และคนที่ทำงานแล้ว เพื่อให้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม สรุปแล้วการอุดมศึกษา คือการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษา ที่จัดให้คนในวัยต่าง ๆ เพื่อเป็นการเตรียมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ

ความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา

การดำเนินกิจการต่าง ๆ ควรมีความมุ่งหมายที่แน่นอนชัดเจน เพราะจะช่วยให้สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้ประสบความสำเร็จโดยไม่เกิดความสูญเปล่าทางแรงงาน เวลาและทรัพย์สิน ปีเตอร์สัน (Peterson, 1973) ได้กล่าวว่า ความมุ่งหมายจะเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายของสถาบัน เป็นแนวทางในการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารในเรื่องต่าง ๆ เช่น การวางแผนงาน และโครงการ การสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในการจัดการศึกษา การประเมินผลสถาบัน ตลอดจนเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาของไทยได้รับการจัดตั้งเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละยุคสมัยแม้แต่ในสถาบันเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงความมุ่งหมายไปตามกาลสมัยและสภาพสังคม การพิจารณากำหนดความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาอาจมีแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ประสบการณ์เดิม และองค์ประกอบอื่น ๆ ความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะเป็นสากล ประมวลได้ 3 ประการ ดังนี้

1. มุ่งบุกเบิก แสวงหา บำรุงรักษา และถ่ายทอดความรู้ เพื่อสร้างสรรค์จริยธรรม ความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ บุกเบิกเพื่อไปค้นพบสิ่งที่ยังไม่พบแสวงหา อาจจะแสวงหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ บำรุงรักษาความรู้ที่ที่มีอยู่แล้วและถ่ายทอดไปยังผู้ที่ยังไม่รู้

2. ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยถือว่าสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งวิชาการ ขั้นสูงที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ของมนุษยชาติ และสนองความต้องการของประเทศชาติ

3. ทำนุ บำรุง ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษา คือ สถาบันทางวัฒนธรรมที่มีหน้าที่จะต้องทำนุบำรุง ส่งเสริมให้ผู้อยู่ในสถาบันได้เป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมที่ถูกต้องเหมาะสม (วิจิตร ศรีสอาน 2518 : 10-11)

คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย 2518 : 158) มีความเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดความมุ่งหมายให้เด่นชัด คือ

1. เพื่อพัฒนาความงอกงามทางสติปัญญา ความเจริญทางความคิดอันนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ และความเจริญของมนุษยชาติ

2. เพื่อสร้างกำลังคนในระดับวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาสังคม
3. เป็นแหล่งวิทยาการที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนชนบท
4. ทำนุบำรุง ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
5. พัฒนาให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคลและสังคม

ภิญโญ สาธร (2521 : 318) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญา และความคิด เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาประเทศและมุ่งพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้และความเข้าใจศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2521 : 16) ก็ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาไทยไว้ดังนี้

1. ฝึกฝนให้เป็นคนสมบูรณ์ คือ มีความรู้กว้างและมีคุณธรรมอย่างเพียงพอ
2. ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ และประยุกต์วิชาการนั้น เพื่อประโยชน์ของคนและสังคมไทย
3. ส่งเสริมพัฒนาสังคมไทย โดยเป็นอุปกรณ์ให้เกิดการประเมินผลการพัฒนาไปด้วยตัวสังคมเอง
4. สนับสนุนและส่งเสริมวิชาชีพและอาชีพต่าง ๆ อย่างไม่จำกัดสาขา โดยการให้ภาคทฤษฎีสอดคล้องกับภาคปฏิบัติให้มากที่สุด
5. จะต้องเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่มวลชนอย่างมากที่สุด และกว้างขวางที่สุด

กล่าวสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษานั้น ควรเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนา กำลังคนที่มีคุณภาพควบคู่ไปกับการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นคน เพื่อสร้างสรรค์ และจรรโลงความ

ก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อสถาบันอุดมศึกษาจะได้ใช้ความเป็นเลิศทางวิชาการ พัฒนาบุคคล และให้บริการเพื่อประโยชน์ของสังคมและมนุษยชาติ

บทบาท ภารกิจ และหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา

จากประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการอุดมศึกษาในระยะต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า รัฐใช้การอุดมศึกษาของไทยเป็นกลไกการพัฒนาประเทศ การอุดมศึกษาได้ปรับตัว สนองความต้องการของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ ทั้งในการผลิตกำลังคนเพื่อรองรับระบบราชการ ในระยะต้น ตอบสนองการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจรองรับ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการขยายตัวทางอุตสาหกรรม ตลอดจนการขยายโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษาในระยะต่อไป (กฤษณพงศ์ กীরติการ 2532 : 3) จากการศึกษาที่การอุดมศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของประเทศชาตินั้น วัตถุประสงค์สำคัญที่สอดคล้องกับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาและตอบสนองวัตถุประสงค์ในการพัฒนาประเทศ จึงควรมี 3 ประการ คือ การพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประเทศ การพัฒนาความรู้เพื่อพัฒนาประเทศ และการให้บริการทางวิชาการ เพื่อพัฒนาประเทศ (สุบิน ปิ่นขยัน 2530 : 159)

ในประเด็นเกี่ยวกับบทบาท ภารกิจ และหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษานี้ มีนักวิชาการจำนวนมากเสนอความเห็นไว้ สรุปได้ดังนี้

สิปปนนท์ เกตุทัต (2517 : 62-63) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาโดยยึดหลักความเป็นเลิศทางวิชาการไว้ 4 ประการ คือ

1. ให้การศึกษาวิชาชีพชั้นสูงที่จะทำให้นักศึกษาได้ยึดไปประกอบอาชีพในการผลิตนักศึกษาในวิชาชีพต่าง ๆ สถาบันอุดมศึกษาควรมีแผนที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ
2. ให้การศึกษาวิชาการมูลฐาน คือ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ และวิทยาการที่จะทำให้นักศึกษาเป็นผู้รอบรู้กว้างขวาง โดยสนับสนุนให้นักศึกษากระทำกิจกรรมส่งเสริมในและนอกหลักสูตร
3. ทำการวิจัยแสวงหาความรู้ใหม่ สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ การค้นคว้าใฝ่หาความจริง ทำให้นักศึกษาเป็นผู้มีความคิด วินิจฉัย มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

4. เป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้และศิลปวัฒนธรรมไปยังชุมชน ปลุกฝังความเป็นพลเมืองดี เพื่อถ่ายทอดต่อไปยังประชาชน

บวญ อังภากรณ์ (2517 : 31-42) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาไว้ 3 ประการ คือ สอนนิสิตนักศึกษาให้มีความรู้ในศิลปวิทยาการยอดเยี่ยม วิจัยในศิลปวิทยาให้ก้าวหน้าแตกฉาน ยิ่ง ๆ ขึ้น และอำนวยความสะดวกโดยตรงต่อสังคม ซึ่งสำหรับบทบาทด้านการสอนนั้นเน้นการอบรมให้นักศึกษาเป็นปัญญาชน มีความรอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เน้นความรู้ที่ทันเหตุการณ์ สามารถใช้สติปัญญาพิจารณาโดยชอบธรรม

ภายในขอบเขตความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวมาแล้ว สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่หลักอยู่ 4 ประการ คือ

1. การสอนวิชาการและวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการกำลังคนของสังคม
2. การวิจัย ค้นคว้า เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ
3. การบริการวิชาการแก่สังคม
4. การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม และการปลุกฝังความเป็นพลเมืองดี (วิจิตร ศรีสะอ้าน

2518 : 10-11)

คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้เสนอภารกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. การสอน เพื่อผลิตบุคคลที่มีคุณสมบัติตามความมุ่งหมายออกไปรับใช้สังคม
2. การวิจัยค้นคว้า เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ และการประยุกต์ผลงานวิจัยค้นคว้าเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ
3. การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่าง ๆ
4. การดำเนินกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อสร้างเสริมรสนิยมและค่านิยมทางสุนทรีย์ภาพ และจริยธรรมในหมู่นักศึกษาและประชาชน (สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย 2518 : 158)

ประกอบ คูปรัตน์ (2525 : 20) กล่าวว่า ในประเทศไทย หน้าที่หลักของการอุดมศึกษา นอกจากจะมีเพื่อการเรียน หรือการผลิตบัณฑิต การวิจัย และการบริการชุมชนแล้ว ในปัจจุบันยังได้กำหนดให้มีหน้าที่ในการผดุงรักษาศิลปวัฒนธรรมด้วย

เนื่องจากบทบาทของสถาบันอุดมศึกษามักถูกกำหนดโดยพลังสังคมที่มีอยู่ภายใน และภายนอกสถาบัน ซึ่งต่างฝ่ายก็เรียกร้องให้สถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของตน สถาบันอุดมศึกษาจึงอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งและต้องเผชิญหน้ากับความต้องการที่หลากหลายและแตกต่างกันอยู่ตลอดเวลา บทบาทหลักของสถาบันอุดมศึกษาจึงอาจมี 2 ประการ ดังนี้

1. บทบาทการสร้างควมก้าวหน้าทางวิชาการ

2. บทบาทการรับผิดชอบต่อสังคม ในด้านต่าง ๆ คือ การถ่ายทอดความรู้และอบรมด้านคุณธรรม เพื่อเตรียมคนให้กับสังคม การรับใช้ชุมชนและพัฒนาทรัพยากรชุมชน การวิเคราะห์และวิจารณ์นโยบายสังคม การเตรียมคนเข้าสู่อาชีพ และการสร้างคุณธรรมทางการเมือง และจิตสำนึกด้านศิลปวัฒนธรรมของสังคม (โกวิทย์ กังสนันท์ 2528 : 131-137)

สปีนนท์ เกตุทัต (2530 : 1) และ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม (2531 : 6) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ การสนองตอบต่อสังคม โดยการผลิตบุคลากรไปทำงานให้กับสังคม เคือนสติสังคมให้ทำหน้าที่ให้ถูกต้องและชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องแก่สังคม ขณะที่ จรัส สุวรรณเวลา (2530 : 37) มีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยมีบทบาท 3 ประการคือ การบุกเบิกแสวงหาความรู้ การถ่ายทอดให้คนอื่นมีความรู้เพิ่มขึ้น และการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ ส่วน สมศักดิ์ ชูโต (2530 : 34) มีความเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษามี 2 บทบาท คือ การเป็นแหล่งข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่จะส่งเสริมให้องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่สะสมมาตลอดนั้นเพิ่มพูนต่อไป และการเป็นแสงนำไปสู่ "ปัญญา"

จากแนวคิดดังกล่าว จึงอาจสรุปได้ว่า บทบาท ภารกิจ หรือหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาหลักที่มักจะได้รับกล่าวถึงจะมีอยู่ 3 ประการ คือ การสอน หรือการผลิตบัณฑิต การวิจัยหรือการแสวงหาความรู้ความจริง การบริการทางวิชาการแก่สังคมหรือการนำวิชาความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์แก่สังคม นอกจากนั้นยังมีบทบาทพิเศษอีกประการหนึ่ง คือ การทำนุบำรุงและ

ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งดูเสมือนจะเป็นบทบาทพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาไทย (ปฐม นดิโรจน์ 2532 : 41)

ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันการศึกษาที่ทำการสอนในระดับอุดมศึกษาหรือในระดับหลังมัธยมศึกษาแบ่งออกได้เป็นหลายกลุ่มตามระบบการศึกษาของแต่ละประเทศ ประเทศอังกฤษ และประเทศออสเตรเลียแบ่งการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็น 3 กลุ่มคล้ายคลึงกัน คือ มหาวิทยาลัย วิทยาลัยครูหรือวิทยาลัยการศึกษาต่อเนื่อง และสถาบันเทคโนโลยีหรือวิทยาลัยเทคนิค ประเทศเยอรมันแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ วิทยาลัย โรงเรียนเทคนิค และสถาบันวิชาชีพเฉพาะทาง (อนันต์ ศรีโสภณ 2522 : 13) ส่วนประเทศรัสเซียแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ มหาวิทยาลัย (University) เป็นลักษณะเก่าแก่ที่สุด มีหน้าที่ฝึกอบรม ฝึกวิจัย และฝึกอาจารย์ทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โพลีเทคนิค (Polytechnical Institutes) สอนทางด้านสาขาต่าง ๆ ซึ่งมีสภาพคล้าย ๆ มหาวิทยาลัยทางเทคนิค (Technical Universities) และสถาบันเฉพาะทางต่าง ๆ ซึ่งฝึกอาชีพทางครุศาสตร์ แพทยศาสตร์ กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ สถาบันเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงมาเป็นเวลานาน และมีคุณภาพสูง (Ivy League) สถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่และซับซ้อนที่เป็นของรัฐ (State Multiversities) มีกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมกว้างขวาง สถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่ของเอกชน (Private Multiversities) มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยของรัฐในระดับรองลงมา สถาบันการศึกษาของเอกชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นของศาสนาที่ไม่มีชื่อเสียงมากนัก และวิทยาลัยชุมชนหรือยูววิทยาลัย (Junior Colleges) (ประกอบ กุปรัตน์ 2524 : 23 - 24)

ส่วนในประเทศไทยมีการแบ่งสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลายประเภท เช่นเดียวกัน ซึ่งการพิจารณาแบ่งประเภทของสถาบันอุดมศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ นั้นอาจแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ มหาวิทยาลัย วิทยาลัยของเอกชน วิทยาลัยหรือสถาบันวิชาชีพเฉพาะของรัฐ และสถาบันวิชาชีพเฉพาะของเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 8) ขณะที่ทบวงมหาวิทยาลัยแบ่งสถาบันอุดมศึกษา

เป็น 3 ประเภท โดยพิจารณาตามรูปสายการบังคับบัญชา คือ มหาวิทยาลัย/สถาบันและวิทยาลัย
 ทั้งของรัฐและเอกชนในความรับผิดชอบของทบวงมหาวิทยาลัย วิทยาลัยวิชาชีพสังกัดกระทรวง
 ศึกษาธิการ และสถาบันวิชาชีพเฉพาะสังกัดกระทรวง และหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐบาล (ได้แก่
 วิทยาลัยพยาบาล วิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนทหารและตำรวจ ตลอดจนสถาบันอุดมศึกษานานาชาติ
 (ปฐม มณีโรจน์ 2532 : 39) สรุปแล้ว หากจะพิจารณาแบ่งประเภทของสถาบันอุดมศึกษาตาม
 ความมุ่งหมาย แหล่งควบคุมและแหล่งที่มาของการสนับสนุนด้านการเงิน อาจแบ่งเป็น 5 ประเภท
 ดังนี้

1. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดของทบวงมหาวิทยาลัย 16 แห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ฯลฯ
2. สถาบันอุดมศึกษาของเอกชนในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 26 แห่ง เช่น มหาวิทยาลัย
 กรุงเทพ วิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ ฯลฯ
3. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เช่น วิทยาลัยเทคโนโลยี
 และอาชีวศึกษา วิทยาลัยครู ฯลฯ
4. สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางของรัฐ เช่น สถาบันการศึกษาของทหาร และตำรวจ
 ในสังกัดกระทรวงกลาโหม วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข
5. โรงเรียนในสังกัดกระทรวงอื่น ๆ เช่น โรงเรียนสัตวแพทย์ โรงเรียนป่าไม้

จะเห็นได้ว่า การอุดมศึกษาแม้จะเป็นการจัดการศึกษาต่อเนื่องจากระดับมัธยมศึกษา
 โดยหลักการเดียวกัน แต่ก็มีลักษณะเฉพาะที่สามารถแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ โดยแต่ละประเภท
 จะมีหน้าที่ บทบาท ภารกิจตามลักษณะเฉพาะของสถาบันที่แตกต่างกันไป เช่น มหาวิทยาลัย ก็อาจ
 เปิดสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงบัณฑิตศึกษาในหลายสาขาวิชาการ ส่วนสถาบันวิชาชีพเฉพาะ
 ทาง ก็จะเปิดสอนในวิชาชีพเฉพาะด้าน เป็นต้น ดังที่ ประกอบ กุปรัตน์ (2524 : 25) ได้กล่าว
 ไว้ว่า สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแบบจะมีลักษณะและวัตถุประสงค์ในการดำเนินบทบาท และภารกิจที่
 แตกต่างกันไป

การบริหารอุดมศึกษา

ในหัวข้อการบริหารอุดมศึกษา แยกอธิบายได้ดังนี้

ลักษณะการบริหารของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันวิชาการชั้นสูงที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ และใช้ผลของความก้าวหน้าทางวิชาการดำเนินภารกิจต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ จุดเด่นหรือเป้าหมายสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาคือการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) การที่สถาบันอุดมศึกษาจะสามารถดำเนินภารกิจได้บรรลุตามความมุ่งหมายและหน้าที่ทั้ง 4 ด้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น การดำเนินงานของสถาบันต้องยึดหลักสำคัญ 2 ประการ คือ ความมีอิสระในการดำเนินงาน (Autonomy) และเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) ทั้งนี้เพื่อสร้างเงื่อนไข บรรยากาศ จูงใจ และสนับสนุนให้มีการสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้สู่ความเป็นเลิศได้ (ปฐม มณีโรจน์ 2532 : 33) วิจิตร ศรีสะอ้าน ได้เคยบรรยายไว้ในวิชาหลักการอุดมศึกษาของหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาอุดมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่า การที่สถาบันอุดมศึกษาเป็น "ชุมชนทางวิชาการ" (Academic Community) ที่ประกอบด้วยผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในหลายสาขาวิชาแตกต่างกันไปนั้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีลักษณะการบริหารงานที่แตกต่างไปจากการศึกษาระดับอื่น ๆ ลักษณะเฉพาะของการบริหารอุดมศึกษามีดังนี้

1. การประสานงาน

สถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วยกลุ่มสาขาวิชา กลุ่มบุคคล และกลุ่มความสนใจตามงานและหน้าที่ที่แตกต่างกันอย่างมา การดำเนินการบริหารและการบังคับบัญชาจึงไม่อาจสั่งการหรือมอบหมายกันตามแผนงานบริหารทั่วไป รูปแบบการบริหารที่ที่ดีที่สุดจึงควรเป็นการประสานงานโดยให้คนแต่ละกลุ่มแต่ละพวก ร่วมกันพิจารณาปรึกษาหารือว่าควรดำเนินการอย่างไร การติดต่อดำเนินงานจึงควรเป็นเรื่องของการขอความร่วมมือการช่วยเหลือและการทำงานร่วมกัน

2. องค์คณะบุคคล

สถาบันอุดมศึกษามีลักษณะพิเศษ 2 ประการ คือ

2.1 สถาบันอุดมศึกษา เป็นหน่วยงานทางวิชาการที่มีลักษณะเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (specialization) หลาย ๆ ด้าน คือ มีเนื้อหาวิชาการที่ลึกซึ้งแตกต่างกันไปมากมาย จึงยากที่จะทำให้นักใดคนหนึ่งรู้เรื่องทั้งหมด การตัดสินใจหรือการวางนโยบายจึงไม่อาจกระทำโดยคนใดคนหนึ่งได้ เพราะถ้าคนใดคนหนึ่งตัดสินใจแล้วอาจไม่เข้าใจปัญหาหรือไม่อาจแก้ปัญหาของคนอื่น ๆ ได้อย่างแท้จริง ยิ่งถ้าเป็นวิชาชีพมาก ๆ แล้ว การตัดสินใจในแต่ละเรื่องจะโยงไปถึงเนื้อหาและหลักการเฉพาะของแต่ละวิชาชีพด้วย

2.2 สถาบันอุดมศึกษามีภารกิจหลายด้าน (multi-function) คือ

2.2.1 การสอน

2.2.2 การวิจัย

2.2.3 การบริการทางวิชาการ

2.2.4 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

จากลักษณะพิเศษทั้ง 2 ประการดังกล่าว ทำให้การตัดสินใจหรือการวางนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาเป็นของกลุ่มบุคคลที่ประกอบไปด้วยคนจากกลุ่มต่าง ๆ มาร่วมกันคิดพิจารณาและเลือกทางเดินของสถาบัน สถาบันอุดมศึกษาที่มีความจำเป็นต้องบริหารงานภายใน โดยองค์คณะบุคคล คือ เป็นการบริหารงานโดยคณะกรรมการซึ่งองค์กรสูงสุด คือ สภามหาวิทยาลัยและยังมีคณะกรรมการในระดับต่าง ๆ ที่จะช่วยบริหารงานของสถาบันในแต่ละด้าน เช่น คณะกรรมการประจำคณะ คณะกรรมการวิชาการ เป็นต้น

3. การกระจายอำนาจ

จากการบริหารงานภายในโดยองค์คณะบุคคล การดำเนินงานจึงต้องเป็นเรื่องของการกระจายอำนาจ การกระจายงานไปตามความเหมาะสมและความสามารถของกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไปจะมีผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอยู่แล้ว จึงควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและสร้างความก้าวหน้าให้สถาบัน การกระจายงานนี้ยังหมาย

ถึงการกระจายความรับผิดชอบและการตัดสินใจดำเนินงานให้กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่รู้เรื่องนั้น ๆ ดีที่สุดด้วย

4. ความมีอิสระในการดำเนินงาน

สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจการภายในเป็นเอกเทศ โดยให้มีการแทรกแซงและการควบคุมจากภายนอกน้อยที่สุด สถาบันอุดมศึกษาจะต้องอยู่ในระบบการปกครองของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินงานหรือทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ เต็มที่ตามลักษณะและความจำเป็นของสถาบันทางวิชาการชั้นสูงในต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ สถาบันอุดมศึกษามีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจการแบบปกครองตนเองสูงมาก ทั้ง ๆ ที่เป็นสถาบันของรัฐ รัฐทำหน้าที่สนับสนุนทางด้านการเงินและใช้มาตรการทางด้านการเงินควบคุมไปด้วยส่วนหน้าที่ในการควบคุมดูแล และการดำเนินงาน (Operate) ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายนั้น เป็นหน้าที่ของสถาบัน

ความเป็นอิสระนี้ หมายถึง ให้สถาบันอุดมศึกษาวินิจฉัยและดำเนินการเรื่องภายในต่าง ๆ ให้สิ้นสุดในระดับสถาบันให้มากที่สุด ความมีอิสระในการดำเนินงานที่สำคัญ ๆ ได้แก่ การกำหนดและควบคุมมาตรฐานการศึกษา การคัดเลือกนักศึกษา การบริหารบุคลากร และการบริหารการเงิน เป็นต้น

5. เสรีภาพทางวิชาการ

เสรีภาพทางวิชาการมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักของอิสระในการดำเนินงาน เสรีภาพทางวิชาการ หมายถึง เสรีภาพของสมาชิกในสถาบันอุดมศึกษา อันได้แก่ อาจารย์ นิสิต นักศึกษา ในการดำเนินกิจกรรมทางวิชาการทั้งด้านการเรียนการสอน การวิจัย ค้นคว้า เป็นต้น หลักการเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการประกอบด้วย เสรีภาพทางวิชาการของสถาบัน และเสรีภาพทางวิชาการของบุคคล การเน้นหลักการด้านเสรีภาพทางวิชาการนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันในการประกอบภารกิจทางวิชาการมากกว่าการให้อภิสิทธิ์โดยปราศจากความรับผิดชอบ และสิ่งที่ควบคุมไม่ให้ใช้เสรีภาพในทางที่ผิดก็คือ "จรรยาบรรณของอาจารย์" (Ethic of Scholarship)

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับสถาบันอุดมศึกษา

วิจิตร ศรีสอาด (2528 : 27) กล่าวว่า การศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐจะจัดเอง หรือให้ใครจัดความรับผิดชอบก็ยังคงเป็นหน้าที่ของรัฐอยู่นั่นเอง บทบาทของรัฐที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน อุดมศึกษามี 3 ด้าน คือ

1. การควบคุม (Control) เป็นการกำกับนโยบายเพื่อให้การศึกษาเป็นไปตาม ความต้องการของประเทศ เช่น กำกับโดยการวางแผน
2. การสนับสนุน (Support) การศึกษาเป็นบริการของรัฐที่ต้องให้แก่ประชาชน รัฐจึงต้องให้การสนับสนุนเพื่อให้ประชากรของประเทศได้รับโอกาสและการศึกษาที่เหมาะสม การ สนับสนุนในที่นี้ หมายถึง การสนับสนุนทั้งทางด้านการเงินโดยการจัดสรรงบประมาณให้และการ สนับสนุนในรูปอื่น ๆ
3. การดำเนินการ (Operate) ตามหลักการรัฐจะให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ดำเนินการต่าง ๆ ภายในสถาบันเอง

สถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศอยู่นอกระบบราชการ รัฐบาลเพียงแต่มอบหมายให้ กระทรวงการศึกษาทำหน้าที่ในการควบคุม ซึ่งรัฐก็ปล่อยให้แต่ละสถาบันดำเนินการอย่างอิสระ แต่ ใช้การสนับสนุนทางการเงินเป็นมาตรการในการควบคุม มีการตั้งคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุน มหาวิทยาลัย (University Grant Committee) เป็นผู้จัดสรรเงินอุดหนุนให้สถาบันอุดมศึกษา ในรูปของเงินก้อน (Block Grant) คณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยนี้จะเป็นองค์กร ที่เชื่อมและถ่ายโอนนโยบายของรัฐบาลมาถึงสถาบันอุดมศึกษา ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ประมวลความ ต้องการของสถาบันอุดมศึกษาเสนอต่อรัฐบาล

สภาพการบริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปัจจุบันมีสภาพการ ดังนี้

1. การอยู่ในระบบราชการ

ระบบการบริหารอุดมศึกษาของไทยอยู่ในระบบราชการ ปัญหาเรื่องการอิสระและเสรีภาพทางวิชาการ จึงเป็นปัญหาพิเศษของสถาบันอุดมศึกษาของไทย กล่าวคือ

1.1 รัฐทำหน้าที่ควบคุม สนับสนุน และดำเนินการในการจัดระบบอุดมศึกษา
เสียเอง

1.2 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยต้องอยู่ภายใต้หน่วยงาน
ต่าง ๆ มากมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย มีดังนี้

1) ทบวงมหาวิทยาลัย มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลมหาวิทยาลัยโดยตรง
เป็นผู้ถ่ายทอดนโยบายและแผนของรัฐบาลไปยังมหาวิทยาลัย วางแผนพัฒนาอุดมศึกษา กำหนด
มาตรฐานของหลักสูตร กำหนดมาตรฐานในการบริหารบุคคล ตลอดจนเสนอแนะการจัดสรรเงินให้
มหาวิทยาลัย

2) สำนักงานประมาณ ทำหน้าที่เสนอนโยบายและแผนการคลัง การจัด
เตรียมงบประมาณและควบคุมการดำเนินงานตามงบประมาณ

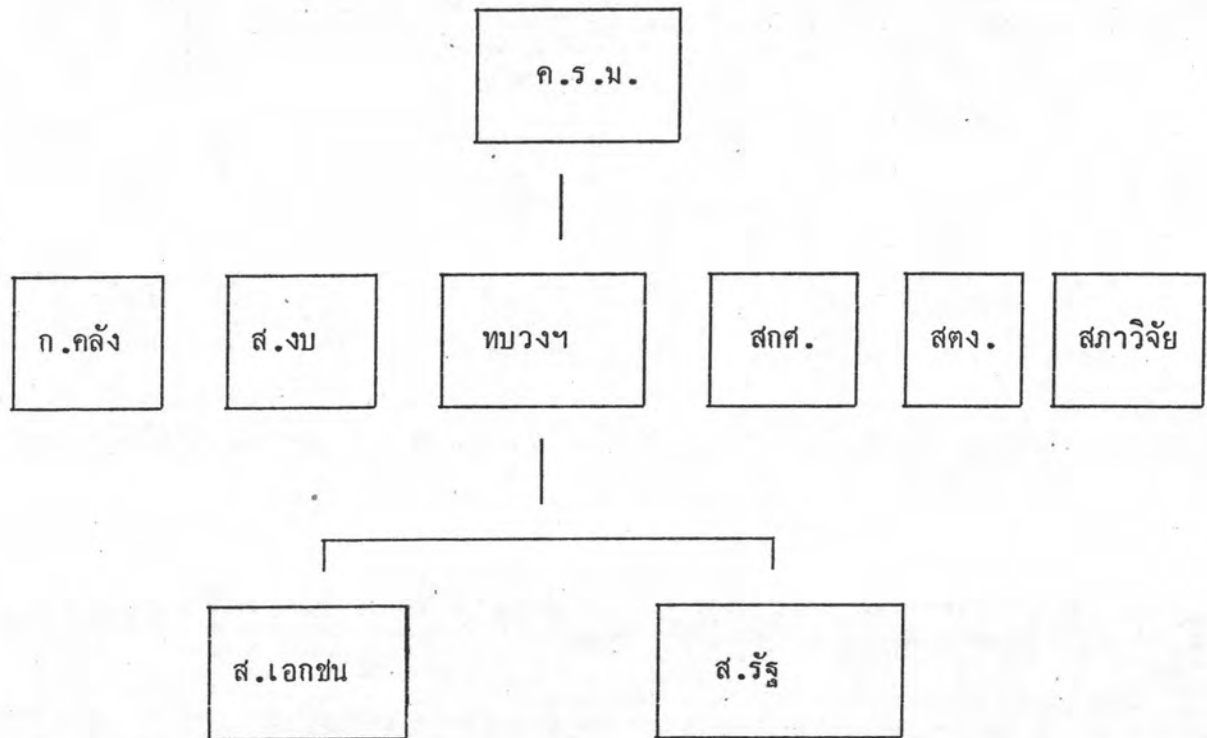
3) กระทรวงการคลัง อนุมัติการใช้จ่ายเงิน

4) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ วางแผนพัฒนาการศึกษา
ทุกระดับโดยภาพรวม

5) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ พิจารณากลับกรองแผนวิจัย
การสนับสนุนให้ทุนวิจัย

6) สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน ตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน (สุภาพ ดวงใส

แผนภูมิที่ 1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย

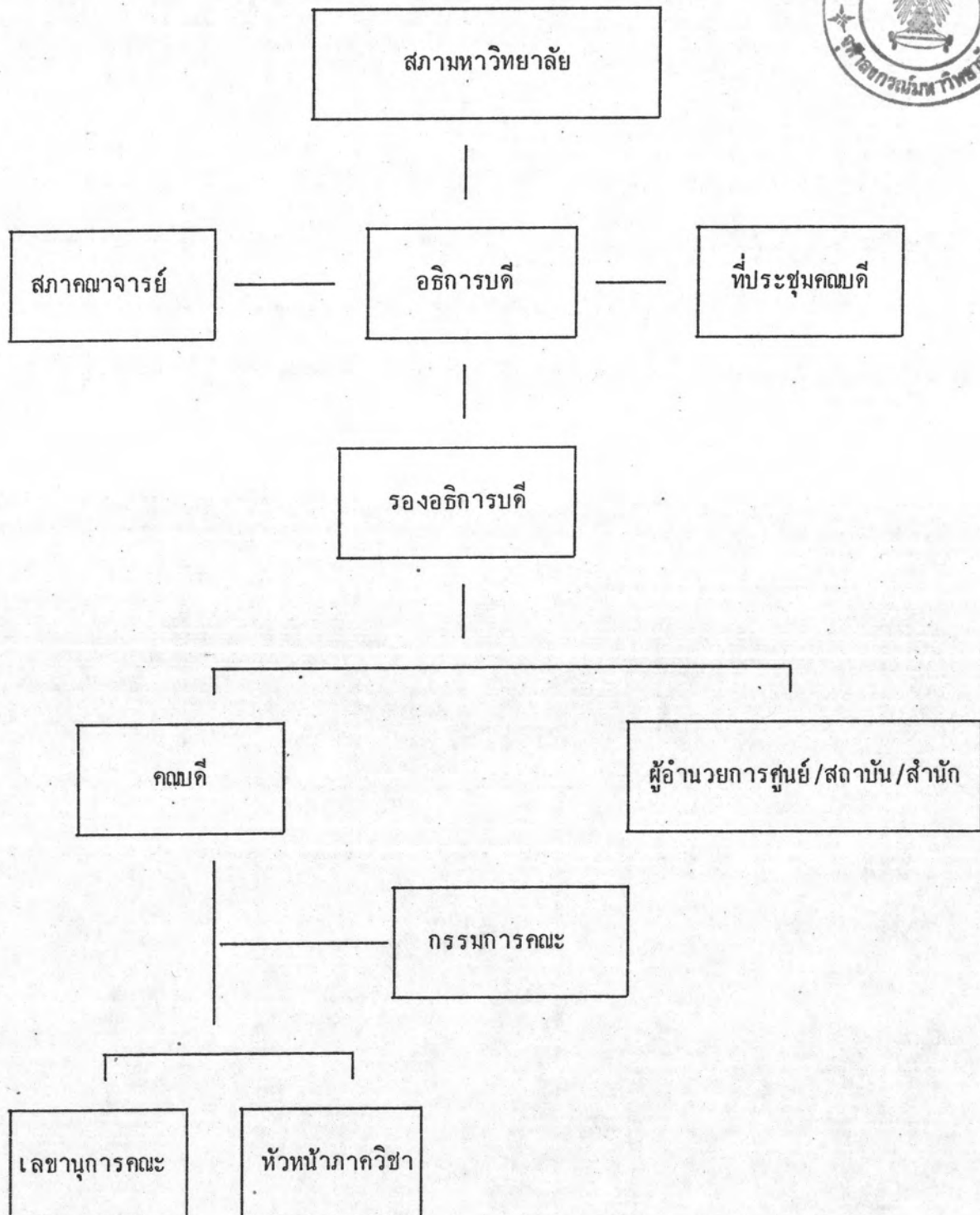

จากลักษณะการบริหารงานในระบบราชการและภารกิจที่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหน่วยงานเป็นจำนวนมากเช่นนี้ ทำให้มหาวิทยาลัยต้องปฏิบัติการภายใต้กรอบของระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ชาติอิสระในการบริหารงาน และเสรีภาพทางวิชาการ ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายและภารกิจได้ยาก

2. องค์กรการบริหารภายใน

การบริหารอุดมศึกษาของไทยยึดหลักการบริหารโดยองค์คณะบุคคลที่สภามหาวิทยาลัย/สภาสถาบัน เป็นองค์กรสูงสุด (Governing Board) โดยมีนายกสภามหาวิทยาลัยเป็นประธาน อธิการบดีได้รับมอบอำนาจในการบริหารจากสภามหาวิทยาลัย ในการบริหารงานในแต่ละส่วนจะมีคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ช่วยดำเนินการ เช่น ที่ประชุมคณบดีซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่เป็นทางการ คณะกรรมการประจำคณะ/สำนัก/สถาบัน สภาอาจารย์ คณะกรรมการวิชาการ คณะกรรมการวางแผน คณะกรรมการกลั่นกรองบรรณาจารย์ แผนภูมิการบริหารภายในมหาวิทยาลัยมีดังนี้

แผนภูมิที่ 2 การบริหารงานภายในมหาวิทยาลัย

ที่มา: ถวัลย์ วรเทพพิพงษ์ (2532 : 129)

แนวทางการพัฒนารูปแบบการปกครองและการบริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

เมื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารอุดมศึกษาไทยในความเป็นจริงกับลักษณะและธรรมชาติของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะพบว่ามีความขัดแย้งกันอยู่มาก การที่สถาบันอุดมศึกษาต้องอยู่ในระบบราชการโดยถูกควบคุมจากรัฐอย่างเข้มงวด และต้องอยู่ภายใต้หน่วยงานต่าง ๆ หลายแห่ง ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุตามภารกิจและเป้าหมายที่ต้องการได้ นับเป็นเวลากว่าสี่สิบปีที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยได้พยายามประสานงานกันเพื่อพัฒนาระบบอุดมศึกษาให้มีรูปแบบการปกครองและการบริหารที่เหมาะสมกับลักษณะและธรรมชาติของสถาบันอุดมศึกษา คือมีอิสระในการดำเนินงานและมีเสรีภาพทางวิชาการ หลักการเรื่อง "มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล" เป็นรูปแบบหรือแนวคิดแรกที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ นำมาพิจารณาร่วมกันในระหว่าง พ.ศ. 2508-2513 แนวทางการบริหารมหาวิทยาลัยตามหลักการดังกล่าวมีดังนี้

1) หลักการบริหารการเงิน แบ่งรายจ่ายออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทแรกเป็นรายจ่ายในการบริหาร เป็นเงินคงที่ รัฐบาลเป็นผู้จัดสรรเงินประเภทนี้ให้ในรูปแบบของพันธบัตรเปลี่ยนมือไม่ได้ในอัตราตามยอดคงประมาณเฉลี่ย 5 ปี เงินจำนวนนี้เป็นค่าใช้จ่ายประเภทของเงินเคื่อนให้กับคณาจารย์ ทั้งนี้ได้พิจารณาการเลื่อนอัตราเงินเคื่อนตามความสามารถทางวิชาการ โดยอยู่ในอำนาจการบริหารบุคคล ซึ่งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย

ประเภทที่สอง เป็นรายจ่ายเพื่อการลงทุน หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดหาเงินประเภทนี้จะป็นองค์กรประสานงานกลางแบบ University Grant Committee (U.G.C.) หน่วยงานนี้จะทำหน้าที่ประสานโครงการพัฒนาที่มหาวิทยาลัยนำเสนอ โดย U.G.C. จะติดต่อจัดสรรแหล่งเงินทุนทั้งที่เป็นราชการและเอกชน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการจัดตั้งกองแผนงานของตนเองขึ้นทำหน้าที่วางแผนพัฒนา

2) การบริหารมหาวิทยาลัย กำหนดให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเป็นบุคคลที่สามารถทำงานได้เต็มเวลา และมีวาระตำแหน่งตั้งแต่อธิการบดีลงมาจนถึงคณบดี และให้มีการจัดตั้งสภาคณาจารย์ขึ้นเพื่อให้อาจารย์มีส่วนร่วมในการปกครองด้วย สำหรับสภามหาวิทยาลัยนั้นกำหนดให้มีตัวแทนอาจารย์และผู้แทนสภาคณาจารย์ เข้าดำรงตำแหน่งกรรมการสภา และกรณีผู้ทรงคุณวุฒิก็ต้องเป็น

บุคคลที่มหาวิทยาลัยเป็นผู้เลือกสรร สักส่วนของกรรมการสภาระหว่างผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ และ
ผู้แทนอาจารย์เป็นไปตามพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันแต่ละแห่ง

3) การส่งเสริมคุณภาพวิชาการ ให้สภาอาจารย์มีหน้าที่จัดหาทุนวิจัย จัดระบบห้อง
สมุด และส่งเสริมการวิจัย

4) การบริหารงานบุคคล ถ้าหากบุคลากรมหาวิทยาลัยต้องการอยู่ในระบบราชการ
ก็ต้องมีการแก้ไขระเบียบข้าราชการพลเรือนให้ใช้หลักเกณฑ์พิจารณาผลงานวิชาการ เลื่อนตำแหน่ง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และ ศาสตราจารย์ แทนการเลื่อนขั้นตำแหน่งชั้นเอก
โท ตรี ที่มีอายุราชการ ในกรณีที่บุคลากรไม่อยู่ในระบบราชการ ก็ให้ได้รับอัตราเงินเดือนที่สูง
กว่าข้าราชการ และมีระบบสวัสดิการเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้นี้มีความสามารถเข้ารับราชการ
(สภากาการศึกษาแห่งชาติ อ้างถึงใน วารุณี โอสธารมย์ 2532 : 37-38)

แนวคิดเรื่องหลักการบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลนี้ เป็นที่เห็นชอบของคณะกรรมการ
การสภาการศึกษาแห่งชาติ และได้รับอนุมัติในหลักการจากคณะรัฐมนตรี แต่การดำเนินการดังกล่าว
ก็ไม่ประสบความสำเร็จ อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงกดดันทางการ
เมืองทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็มีความ
พยายามที่จะแสวงหาอิสระและความคล่องตัวในการบริหารงานมหาวิทยาลัยมาโดยตลอด รูปแบบ
ที่นำมาพิจารณานั้น มีหลายรูปแบบ เช่น มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล มหาวิทยาลัยประเภท
วิสาหกิจ และ มหาวิทยาลัยเชิงธุรกิจ เป็นต้น ตามรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้ มหาวิทยาลัยยังเป็นของ
รัฐและรับงบประมาณจากรัฐมีหน้าที่พัฒนาวิชาการและผลิตบัณฑิตให้รัฐอยู่เช่นเดิม เพียงแต่อาจไม่มี
ฐานะเป็นส่วนราชการ กล่าวคือ มีระบบและรูปแบบการบริหารและการจัดการที่แตกต่างจากระบบ
ราชการอื่น และมีลักษณะเฉพาะและสามารถตอบสนองต่อลักษณะการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยได้
ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2532 : 35) ได้เสนอทางเลือกในการปฏิบัติสำหรับการบริหารมหาวิทยาลัย
ของไทย เป็น 4 รูปแบบใหญ่ คือ

1. จัดระบบบริหารใหม่ให้แก่สถาบันใหม่

หากจะมีการจัดตั้งสถาบันใหม่ ก็ควรนำระบบใหม่มาใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะ และธรรมชาติของสถาบันนั้น ๆ เช่น

1.1 มหาวิทยาลัยวิจัยหรือสถาบันวิจัย ต้องการรูปแบบเฉพาะที่มีความเป็นอิสระ สูง ยึดหยุ่นสูง ควบคุมดูแลโดยกลุ่มนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.2 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี หรือมหาวิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์ รูปแบบการบริหารในลักษณะนี้เน้นที่อุปกรณ์ เครื่องมือ และบริการต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็มีระบบบริหารงานบุคคลที่เป็นอิสระ เพื่อวางระบบเงินเดือนและแรงจูงใจได้อย่างเต็มที่ มีระบบหลักสูตรและการเรียน การสอนที่คล่องตัว ปรับเปลี่ยนได้เร็ว

1.3 มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาทางด้านสุขภาพอนามัยต้องการรูปแบบ การบริหารที่อิสระ คล่องตัว มีระบบระเบียบ ที่เอื้อต่อการวิจัยค้นคว้าและการบริการ

1.4 มหาวิทยาลัยธุรกิจและการจัดการ ควรมีรูปแบบการบริหารในลักษณะ ดำเนินการเช่นเดียวกับสถาบันวิจัย

1.5 มหาวิทยาลัยอักษรศาสตร์และสังคมศาสตร์ การบริหารมหาวิทยาลัยในรูปแบบนี้ต้องอาศัยแรงจูงใจสูง ส่งเสริมการเฉพาะด้านรัฐ จะต้องให้อิสระและให้การสนับสนุนด้านเงิน ทุกอย่าง

1.6 มหาวิทยาลัยนานาชาติ รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยจะต้องเป็นอิสระและมีลักษณะเฉพาะของตนเอง

2. จัดระบบคู่ขนานในสถาบันเก่า

2.1 จัดระบบธุรกิจในมหาวิทยาลัย โดยจัดตั้งงานใหม่บางงานให้มีลักษณะการบริหารและการจัดการในเชิงธุรกิจ

2.2 ระบบสถาบันใหม่ในมหาวิทยาลัย โดยจัดตั้งสถาบันย่อยขึ้นใหม่ ให้มีลักษณะงานเฉพาะที่สนองตอบต่อเป้าหมายทางวิชาการ และมีลักษณะการบริหารที่เป็นอิสระ มีงบประมาณ พิเศษ มีเงินก้อนจากรัฐ หรือเอกชนแล้วตัดสินที่ผลงานเป็นหลัก

2.3 ระบบราชการใหม่ในมหาวิทยาลัย มีการสร้างระบบราชการแบบใหม่ให้มีอิสระ มีการตัดสินใจที่ผลงานเป็นหลัก และมีผลตอบแทนที่สูงพอ มีการจัดระบบ และวางระเบียบการบริหารขั้นใหม่ให้เป็นไปตามอุดมคติ และเป็นตัวอย่างกับสถาบันหรือองค์กรอื่น ๆ ต่อไป

3. จัดระบบผสมผสานในสถาบันเดิม

ลักษณะนี้คงรักษาสภาพเดิมแต่เพิ่มกิจกรรมและดำเนินงานบางอย่าง ที่สนองความเป็นเลิศทางวิชาการได้จริงจัง และมีความเป็นอิสระพอสมควร ระบบนี้ประกอบด้วย

3.1 ระบบเพิ่มเงินเดือน

3.2 ระบบเพิ่มเงินวิจัย

3.3 ระบบการทำโครงการหรือสัญญาร่วมกับรัฐ หรือองค์กรเอกชน

3.4 ระบบโครงการพิเศษในมหาวิทยาลัย

4. จัดระบบให้คล่องตัวในระบบราชการปกติ

เป็นการพิจารณาแก้ไขระบบราชการปัจจุบันที่ละเรื่องและเป็นขั้นตอน ทางเลือกนี้จะช้าและมีแนวปฏิบัติที่ยาวนาน สิ่งที่ต้องพัฒนา คือ การพัฒนาระบบบริหารบุคคล การบริหารวิชาการให้มีอิสระและคล่องตัวขึ้น ความสำเร็จของทางเลือกนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจกับการเป็นประชาธิปไตยของอาจารย์ และผู้บริหารประเทศพร้อมกันไป

ทางเลือกต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยทั้ง 4 รูปแบบนี้ เป็นทางเลือกที่มหาวิทยาลัยยังอยู่ในระบบราชการ แต่เป็นระบบราชการใหม่ที่เต็มไปด้วยการเอาจริงเอาจัง มีอิสระและมีเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น โดยมีเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความสนใจและความรับผิดชอบของอาจารย์ต่อการดำเนินการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย การมีคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่กระตือรือร้น และความเข้าใจและความตั้งใจของฝ่ายการเมืองที่จะต้องมีความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงในการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาได้บริหารและดำเนินการตามอุดมคติและเป้าหมาย

ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับเป้าประสงค์

ในหัวข้อความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับเป้าประสงค์ แยกอธิบายได้ดังนี้

ความหมายของเป้าประสงค์

จากพจนานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524 : 161-162) ได้ให้ความหมายของ "เป้าประสงค์" ไว้ว่า เป็นจุดประสงค์หรือความมุ่งประสงค์ที่จะให้บรรลุ และให้สัมฤทธิ์ผลตามจุดประสงค์ ทั้งนี้ต้องมีการวางแผน นโยบายและวิธีดำเนินการตามกำหนดการ ด้วยจึงจะสัมฤทธิ์จุดประสงค์

ใน Webster's Third New International Dictionary (Merriam 1981 : 972) ได้ให้ความหมายว่า "เป้าประสงค์" หมายถึง จุดหมายปลายทางซึ่งบุคคลพยายามหรือปรารถนาจะบรรลุตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ และพจนานุกรมของการบริหาร ได้ให้ความหมายของเป้าประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ ผลของการกระทำที่บุคคลหรือองค์การพึงปรารถนา ผลสุดท้ายหรือจุดหมายปลายทางของแผน และสิ่งที่บุคคลมุ่งพยายามจะทำให้สำเร็จ (Rosengberg 1983 : 223)

นอกจากความหมายที่เป็นคำนิยามจากศัพท์ที่ได้จากพจนานุกรมและ Dictionary แล้ว ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของเป้าประสงค์ไว้ดังนี้

คาสท์ และโรซานวิก (Kast & Rosenzweig 1985 : 179) ได้ให้ความหมายของ "เป้าประสงค์" ไว้ว่าเป็นความปรารถนาในอนาคต ซึ่งบุคคล คณะบุคคล หรือองค์การมุ่งพยายามจะทำให้สำเร็จ โดยนัยนี้เป้าประสงค์จึงหมายถึงรวมถึงงานที่ได้รับมอบหมายหรือหน้าที่ภารกิจ ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย สิ่งที่กำหนดให้และเวลาที่กำหนด

ธงชัย สันติวงษ์ (2519 : 57-58) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป้าประสงค์ คือ ความคาดหวังที่ต้องการจะเป็นไปในทางต่าง ๆ ของบุคคล หรือองค์การ มักแสดงทิศทางการเติบโต ค่านิยม และความต้องการในระยะยาว นอกจากนี้ อนันต์ เกตุวงศ์ (2523 : 24) ได้ให้ความหมายที่เป็นไปในทำนองเดียวกันว่า "เป้าประสงค์" เป็นความปรารถนาในอนาคตที่กำหนดขึ้น และ

เป็นแนวทางนำไปสู่วิธปฏิบัติ วิธีดำเนินงาน เพื่อให้เกิดผลตามความมุ่งหมาย หรือความมุ่งหมายในอนาคตที่จะกำหนดวิธปฏิบัติ และวิธีดำเนินงานเพื่อสนองตอบความมุ่งหมายนั้น

จะเห็นว่าเป้าประสงค์มีลักษณะที่นำไปสู่การกำหนดวิธปฏิบัติ และวิธีดำเนินงานเพื่อสนองตอบความมุ่งหมายในอนาคต ในภาษาอังกฤษนอกจากคำว่า Goals แล้วยังมีคำว่า Purpose, Objective, Mission และ Target ซึ่งอาจใช้คำภาษาไทยว่า ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ ปณิธานและเป้าประสงค์ ซึ่งมีระดับต่างกันดังนี้ ความมุ่งหมาย (Purpose) และปณิธาน (Mission) มีลักษณะเป็นปรัชญาและอุดมการณ์อันมีขอบเขตกว้างกว่าวัตถุประสงค์ (Objective) ซึ่งมีลักษณะที่เห็นแนวทางนำไปสู่วิธปฏิบัติและวิธีดำเนินงาน แต่ที่นิยมใช้คือ Goal และ Target ซึ่งมักจะใช้กำหนดแคบลงมา สามารถบอกปริมาณ จำนวน และตัวเลข หรือลักษณะได้อย่างชัดเจน (อนันต์ เกตุวงศ์ 2526 : 23) เป้าประสงค์ (Goal) ในองค์การหนึ่ง ๆ จะมีการตั้งความคาดหวังหรือวางวัตถุประสงค์ไว้จากระดับใหญ่ที่สุดซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรมมาก เรียงลำดับมาถึงวัตถุประสงค์ระดับเล็ก ๆ ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยโคโลราโด (Colorado State University Bulletin 1982-83 : 9-11) ที่ได้วางวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย เรียงตามลำดับดังนี้ (Colorado State University Bulletin 1982-83 : 9-11)

ปณิธาน

THE MISSION OF COLORADO STATE UNIVERSITY

จุดมุ่งหมาย

PURPOSE OF COLORADO STATE UNIVERSITY

เป้าประสงค์

GOALS OF COLORADO STATE UNIVERSITY

วัตถุประสงค์

OBJECTIVES OF COLORADO STATE UNIVERSITY

เมื่อพิจารณาความหมายของเป้าประสงค์ว่าเป็นความคาดหวังของคณะบุคคล หรือองค์การในอนาคต มีลักษณะที่เห็นแนวทางนำไปสู่วิธีปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้บรรลุความคาดหวัง ดังนั้นเป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาจึงหมายถึง ปรัชญา หลักการที่มหาวิทยาลัยกำหนดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องหมายกำหนดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องกำหนดบทบาท ภารกิจ หน้าที่ และการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคต มีลักษณะที่สามารถบอกปริมาณหรือตัวเลขได้อย่างชัดเจน

แนวคิดและความสำคัญของเป้าประสงค์

สังคมจะบรรลุผลสำเร็จในการดำรงอยู่ได้ จำเป็นจะต้องมีเป้าประสงค์ในการดำรงอยู่ ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้คุณลักษณะ แนวคิดและคุณธรรมของสังคมนั้น ๆ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องดำเนินหรือเสาะแสวงหาการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ (Parson and Talcott 1961 : 4) การบรรลุเป้าประสงค์จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการอยู่รอดของสถาบัน (Parson 1961 : 35) ปีเตอร์สัน (Peterson 1971 : 14-16) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเป้าประสงค์ไว้ดังนี้

1. เป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย
2. เป็นเครื่องชี้นำในการตัดสินใจ
3. เป็นเครื่องชี้ในการวางแผนงาน
4. เป็นเครื่องชี้ในการวัดระบบข่าวสาร
5. ใช้ในการประเมินผลของสถาบันการศึกษา
6. ใช้เป็นเครื่องตรวจสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน

เอทซีโอนี (Amitai Etzioni, 1964 : 5) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเป้าประสงค์ไว้ว่า "เป้าประสงค์ขององค์กรเป็นเครื่องชี้ความสามารถในอนาคตขององค์กร" เป็นเครื่องชี้แนะการจัดกิจกรรม เป็นตัวกำหนดมาตรฐานเพื่อให้บุคลากรภายในและภายนอกองค์กร สามารถวัดความสำเร็จ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานขององค์กร ดังนั้นเป้าประสงค์จึงมีประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาในหลาย ๆ ด้าน"

อนันต์ เกตุวงศ์ (2526 : 24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเป้าประสงค์ว่ามีความสำคัญต่อการบริหารงานเป็นอย่างมาก เพราะเป็นมาตรการของความสำเร็และความสำเร็จและความสำเร็จ เป้าประสงค์ที่ดีควรเป็นเป้าประสงค์ที่กำหนดขึ้นด้วยความรอบคอบ มีเหตุมีผล และเป็นที่ยอมรับอย่างดีในระหว่างบุคคลในองค์กรนั้น หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพราะหากเป้าประสงค์ที่กำหนดขึ้นไม่มีทางที่จะปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามนั้น จะทำให้เกิดความขัดแย้งหรือต่อต้านตามมา

อย่างไรก็ตาม การกำหนดเป้าประสงค์ไว้ในภารกิจกรมต่าง ๆ ย่อมมีผลดีและมีประโยชน์ในด้านการบริหารงาน ดังที่ นิวแมน ซัมเมอร์ และ วอร์เรน (Newman, Summer and Warren 1969 : 470-474) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเป้าประสงค์ไว้ดังนี้

1. กระตุ้นให้บุคคลทำงาน เพราะการทำงานทุกอย่างต้องมีเป้าประสงค์และควรจะให้ผูปฏิบัติทราบและเข้าใจ
2. ก่อให้เกิดการวางแผนร่วมกันหรือการปฏิบัติการที่มีการประสานงานร่วมมือกันในรูปแบบของแผนงาน
3. เป็นพื้นฐานของการกระจายอำนาจ (Decentralization)
4. ก่อให้เกิดมาตรฐานเพื่อการควบคุมงาน

รอสส์ (Ross 1976 : 139) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้

1. เป้าประสงค์ส่วนบุคคลของสมาชิกในมหาวิทยาลัย อันประกอบด้วย นิสิตนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร หากแตกต่างไปจากเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยที่บัญญัติไว้ จะทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกันในองค์กร
2. ถ้ากลุ่มชนในมหาวิทยาลัยไม่ยอมรับเป้าประสงค์ที่บัญญัติไว้ จะทำให้เกิดปัญหาทั้งมรรค (Mean) และผล (End) ขององค์การ
3. ถ้าเป้าประสงค์ที่บัญญัติไว้ของมหาวิทยาลัยไม่สอดคล้องกับเป้าประสงค์เชิงปฏิบัติการ ก็จะทำให้้องค์การนั้นไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ดังนั้น เป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้ผู้ที่ศึกษาสถาบันแห่งนั้นได้เข้าใจสถาบัน รวมทั้งสามารถมองเห็นประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ ตลอดจนทิศทางของสถาบันอุดมศึกษาและการดำเนินการที่พึงประสงค์ในอนาคตของสถาบันอุดมศึกษา

วิธีการกำหนดเป้าประสงค์

เป้าประสงค์เป็นความคาดหวัง ความนับ มาตรฐานและเป็นสิ่งที่เราต้องการให้เป็นไปได้ โดยนำหลังจากทุกฝ่ายมาร่วมกันจัดการ ซึ่งการกำหนดเป้าประสงค์อาจกระทำโดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. Top-Down Approach เป็นการกำหนดเป้าประสงค์ขั้นโดยผู้บริหารระดับสูง อาจนำมาจากการแปลงค่านิยม ความต้องการ และประสบการณ์มาดำเนินการ

2. Down-Top Approach เป็นการกำหนดเป้าประสงค์โดยผู้บริหารระดับสูง เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของบริษัท องค์การ หน่วยงาน ซึ่งอาจได้ข้อมูลจากบุคคลภายในที่ปรึกษาขององค์การ

3. Outsiders เป็นการกำหนดเป้าประสงค์โดยที่มีการจ้าง หรือเชิญบุคคลภายนอก มาให้ความคิดเห็น (ธงชัย สันติวงษ์ 2519 : 65)

ปีเตอร์สัน (Peterson 1970 : 8-9) ได้เสนอแนวทางในการกำหนดเป้าประสงค์ที่มหาวิทยาลัย หรือ วิทยาลัย นิยมปฏิบัติ 3 วิธีคือ

1. โดยการใช้อำนาจหรือข้อบัญญัติ (By Fiat) กำหนดโดยตรงจากอธิการบดี สภามหาวิทยาลัย ผู้บริหาร หรือกลุ่มอาจารย์ การกำหนดเป้าประสงค์เช่นนี้ จะไม่คำนึงถึงความเห็นพ้องของนักศึกษา และคณาจารย์ หรือคนส่วนใหญ่ เพราะเห็นว่าคนส่วนใหญ่จะค่อย ๆ ยอมรับเป้าประสงค์เหล่านั้นเอง

2. โดยคณะกรรมการ (By Committee) วิธีการนี้ได้แก่การจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อให้การศึกษา และพิจารณากำหนดเป้าประสงค์ของสถานศึกษา และเป็นวิธีการที่นิยมใช้มากในวงวิชาการ

3. โดยการสำรวจ (By Survey) ในปัจจุบันที่สถาบันทางวิชาการและที่ไม่ใช่วิชาการทั้งหลาย นิยมใช้การสำรวจในการจัดตั้งเป้าประสงค์สำหรับสถาบันของตน การกระทำเช่นนี้ช่วยให้คณะบุคคลหลายประเภทได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นในการจัดตั้งเป้าประสงค์

สำหรับการกำหนดเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้น มีวิธีการกำหนดโดยคณะกรรมการ เช่นในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 6 (2530-2534) ในระดับทบวงมหาวิทยาลัยนั้น ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำและวางนโยบายระดับทบวง ซึ่งประกอบด้วย รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนาของทุกมหาวิทยาลัย เป็นกรรมการ ส่วนในระดับมหาวิทยาลัยนั้น แต่ละมหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งคณะกรรมการในการวางแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 โดยมีรองอธิการบดีฝ่ายวางแผน เป็นประธานกรรมการ มีกองแผนงานเป็นหน่วยประสานงาน

แหล่งที่มาของเป้าประสงค์

แหล่งที่มาของเป้าประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสถาบันอุดมศึกษามีได้หลายทาง เปรอร์โรว์ (Perrow 1961 : 854) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเป้าประสงค์ว่าเป้าประสงค์นั้นเป็นผลผลิตของอิทธิพลหลายอย่าง ซึ่งอิทธิพลเหล่านี้บางทีก็มั่นคง บางทีก็เปลี่ยนแปลงไป ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเป้าประสงค์ขององค์กร ได้แก่ ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรนั้น ๆ ประวัติความเป็นมาขององค์กร สิ่งแวดล้อม มาตรฐาน (Norm) และคุณธรรมของ องค์กรอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับโครงสร้างขององค์กรและพันธกิจวัฒนธรรม

แบร์ด (Leonard Baird 1974 : 317-318) ได้ชี้ให้เห็นว่า เป้าประสงค์ของวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยนั้น อาจได้มาจากประวัติปรัชญาการศึกษาของสถาบัน กฎหมายและสภามหาวิทยาลัยและอิทธิพลของความเชื่อถือของอาจารย์และนักศึกษาด้วย

จากข้อสังเกตของนักวิชาการข้างต้น พอที่จะสรุปแหล่งที่มาของเป้าประสงค์ในสถาบันอุดมศึกษาได้ดังนี้ คือ

1. เกิดจากผู้บริหารสูงสุดของสถาบัน
2. จากประวัติของสถาบัน

3. ปรัชญาของสถาบัน
4. โดยกฎหมายหรือการกำหนดของสภามหาวิทยาลัย
5. จากอิทธิพลความเชื่อของอาจารย์ และนักศึกษาของสถาบัน

สำหรับสถาบันอุดมศึกษาของไทยนั้น ไม่ว่าจะเป็นสถาบันของรัฐ หรือเอกชนก็ตาม ต้องขอเงินงบประมาณจากรัฐบาล และ/หรืออยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่คอนแรด (Conrad 1974 : 509) กล่าวไว้ว่า "การที่จะต้องพึ่งพาอาศัยรัฐบาลทั้งทางงบประมาณ และการออกกฎหมายคุ้มครองเช่นนี้ จะมีผลโดยตรงต่อการกำหนดเป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษา" เมื่อรัฐบาล คือ ทบวงมหาวิทยาลัยและสภามหาวิทยาลัย มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ย่อมส่งผลไปถึงการกำหนดเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยในการกำหนดเป้าประสงค์ของสถาบันแต่ละแห่งนั้นจะพิจารณาด้วยว่า รัฐบาลกำหนดแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหรือแผนพัฒนาการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยไว้อย่างไร เพื่อสถาบันอุดมศึกษาจะได้กำหนดเป้าประสงค์ให้สอดคล้องกับนโยบาย หรือเป้าประสงค์ของแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ หรือแผนพัฒนาการศึกษาในระยะเวลา นั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีทั้งงานวิจัยในต่างประเทศและงานวิจัยในประเทศดังนี้

งานวิจัยในต่างประเทศ

กรอสส์ (Gross, 1968 : 29-30) ได้ศึกษาเป้าประสงค์และกำลังทางวิชาการของมหาวิทยาลัย (University Goals and Academic Power) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์ และผู้บริหารในมหาวิทยาลัยที่ยังไม่ประสาทปริญญาเอก 68 แห่งของสหรัฐอเมริกา ขอบข่ายความมุ่งหมายที่ศึกษามี 47 ประการ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เป้าประสงค์ด้านผลผลิต (Output Goals) และเป้าประสงค์ด้านการสนับสนุนผลผลิต (Support Goals) ผลการศึกษาปรากฏว่าส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกัน ดังนี้

1. เป้าประสงค์ด้านการประกันสิทธิเสรีภาพทางวิชาการ ของคณาจารย์
2. เป้าประสงค์ด้านการปรับปรุงแผนการเรียนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ

3. นักศึกษาควรมีความสามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาทางการ การ และควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4. มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญแก่เป้าประสงค์ด้านการวิจัยมากกว่าที่เป็นอยู่

ในปีต่อมา กรอสส์ (Gross 1968 : 34) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการ กำหนดเป้าประสงค์ของสถาบันการศึกษา กับการดำเนินการบริหารภายในสถาบันนั้น ปรากฏว่า การกำหนดเป้าประสงค์มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการดำเนินการบริหาร ภายในสถาบัน

บัลดริจ และคณะ (Baldrige 1971) ได้วิเคราะห์ผลการสำรวจเป้าประสงค์ ของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ซึ่งทำไว้เมื่อ ค.ศ.1959 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจครั้งนั้น เป็นอาจารย์จากคณะวิชาต่าง ๆ รวม 659 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเป้าประสงค์ ของมหาวิทยาลัยโดยให้ผู้ตอบจัดลำดับความสำคัญของเป้าประสงค์มา 9 ข้อ ผลการวิจัย พบว่า เป้าประสงค์ซึ่งได้ถูกจัดลำดับไว้ 9 ข้อนั้น มีค่าคะแนนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ ค่า คะแนนอยู่ระหว่าง 8.5-5.6 และไม่สามารถระบุชัดเจนได้ว่า จุดมุ่งหมายใดเป็นจุดเน้นของ มหาวิทยาลัย จุดมุ่งหมายทั้ง 9 ข้อนั้น ได้แก่

1. การเรียนการสอนในระดับบัณฑิตวิทยาลัย
2. การเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี
3. การวิจัย
4. การคงไว้ซึ่งเจตนาของมหาวิทยาลัยในการดึงดูดนักวิชาการชั้นเยี่ยม
5. ส่งเสริมชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย
6. ดำรงไว้ซึ่งมรดกของวัฒนธรรม
7. ดำรงไว้ซึ่งบรรยากาศทางวิชาการ
8. ประยุกต์ความรู้ใช้กับสถานการณ์ในชีวิตจริง
9. แสวงหาทางแก้ไขปัญหาของชาติและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนานาชาติ

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ตอบมีความสนใจน้อยมากในเรื่องสถิติปัญหาของผู้เรียน การ พัฒนามุขลิกภาพของผู้เรียน และการเตรียมผู้เรียนเข้าสู่อาชีพ นอกเหนือไปจากนั้นยังให้ความ

สนใจต่อการให้บริการชุมชนน้อยและไม่ให้ความสนใจเลยต่อเป้าประสงค์ด้านกระบวนการบริหาร มหาวิทยาลัย แบลคริคส์ และคณะ ได้วิเคราะห์เป้าประสงค์เหล่านั้นและพบว่าการสอนกับการวิจัยแยกออกจากกันเด็ดขาด ภายในบทบาทของการสอนกับการวิจัยยังมีเป้าประสงค์รองเพิ่มเติมอีก โดยการแยกออกเป็นการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา การสอนระดับปริญญาตรี การสอนวิชาชีพ และการสอนศิลปศาสตร์ สอนทั้งผู้เรียนเต็มเวลาและผู้เรียนครึ่งเวลา ส่วนการวิจัยแยกออกเป็นการวิจัยบริสุทธิ์และการวิจัยประยุกต์ ผู้วิจัยทั้งสองประเภทนี้แม้ว่าจะอยู่ในสาขาวิชาเดียวกัน แต่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาคนละทาง นอกจากนั้นยังมีความแตกต่างกันระหว่างการใช้กลุ่มอ้างอิงทางวิชาการด้วย แบลคริคส์ พบว่า ความแตกต่างกันดังกล่าวมีส่วนในการก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในมหาวิทยาลัย และความขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะต้องทำให้แสวงหาทรัพยากรมาใช้มากขึ้น

บุชเนล (Bushnell 1973 : 63) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของวิทยาลัยชุมชนจากวิทยาลัยชุมชน 92 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักศึกษา 10,000 คน อาจารย์จำนวน 2,500 คน และอธิการบดี 90 คน โดยใช้เครื่องมือศึกษาเป้าประสงค์ของสถาบัน (Institutional Goals Inventory) ของสำนักทดสอบทางการศึกษา (Educational Testing Service) ซึ่งจัดทำเป็นแบบสอบถามไว้แล้ว ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ นักศึกษา และอธิการบดี มีความเห็นต่อเป้าประสงค์ของวิทยาลัยชุมชนแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ อาจารย์ให้ความสำคัญในเป้าประสงค์ด้านการพัฒนาตนเองของนักศึกษา ส่วนนักศึกษาให้เป้าประสงค์หนักไปในด้านความเป็นธรรมในสังคม แต่อธิการบดีเน้นเป้าประสงค์ด้านการสนองความต้องการของชุมชน สำหรับเป้าประสงค์ด้านกระบวนการในการจัดการศึกษานั้น อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่าวิทยาลัยควรจะให้คณาจารย์เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าประสงค์หรือในการตัดสินใจในการดำเนินงานของวิทยาลัยมากขึ้น ผลการศึกษาของบุชเนลในประเด็นนี้สอดคล้องกับบทวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2518 : 98 - 99) ซึ่งเสนอเป็นข้อมูลประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 3-7 พฤศจิกายน 2518 โดยวิเคราะห์จากทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา ซึ่งจากทัศนะของอาจารย์เกี่ยวกับความมุ่งหมายการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยนั้น

ปรากฏว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้มีโอกาสเข้าร่วมในการกำหนดความมุ่งหมายและการดำเนินการของมหาวิทยาลัย ส่วนผลการวิเคราะห์นอกเหนือจากนี้ มีดังนี้

1. อาจารย์มีความเข้าใจเป้าประสงค์ของการศึกษาระดับอุดมศึกษาปานกลาง
2. อาจารย์เห็นว่าเป้าประสงค์ในการผลิตบัณฑิต ไม่คำนึงถึงโอกาสในการประกอบอาชีพ
3. นักศึกษาเห็นว่าการศึกษาที่เข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาก็เพื่อปริญญาบัตรสำหรับการยกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง
4. มหาวิทยาลัยตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดี แต่ไม่เคยมีนิทานที่แน่วแน่ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ มหาวิทยาลัยบางแห่งตั้งวัตถุประสงค์ไว้สูงเกินไป
5. มหาวิทยาลัยไม่ได้มีเป้าประสงค์ที่จะปรับปรุงการดำเนินการให้ดีขึ้นเท่าที่ควร เพราะไม่เคยมีการวิเคราะห์และติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาอย่างจริงจังแต่อย่างใด
6. มหาวิทยาลัยไม่ได้มีเป้าประสงค์ที่จะสร้างสำนักต่อส่วนรวม และการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่นักศึกษาเลย
7. ในกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษานั้น มหาวิทยาลัยขาดการพิจารณา ความต้องการและงบประมาณในการดำเนินการ

ปีเตอร์สัน (Peterson 1973 : 3-6) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของการอุดมศึกษาในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในแคลิฟอร์เนียต่อไป โดยเครื่องมือศึกษาเป้าประสงค์ของสถาบัน (Institutional Goals Inventory) ของสำนักทดสอบทางการศึกษา (Educational Testing Service) เช่นกัน ซึ่งจำแนกความมุ่งหมายเป็น 20 ประการ แบ่งเป็น 2 ด้าน คือเป้าประสงค์ด้านผลผลิต (Outcome Goals) กับเป้าประสงค์ด้านกระบวนการผลิต (Process Goals) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ ผู้บริหาร และสมาชิกในชุมชนรอบ ๆ สถาบัน ผลการศึกษาปรากฏว่า

1. ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันในการให้ความสำคัญแก่เป้าประสงค์ที่ว่า บัณฑิตจะต้องเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ และการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นในสถาบันจะต้องมาก่อนเป้าประสงค์อื่น

2. สถาบันอุดมศึกษา ควรตั้งเป้าประสงค์ที่จะปรับปรุงสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองไว้อย่างชัดเจน

3. ผู้บริหารให้ความสำคัญแก่เสรีภาพในสถาบันระดับกลาง นักศึกษาให้ความสำคัญแก่เป้าประสงค์ด้านเสรีภาพทางวิชาการมากกว่ากลุ่มอื่น และนักศึกษาเห็นว่า เสรีภาพทางวิชาการในสถาบันที่มีอยู่น้อยกว่าที่ควรจะเป็น

4. ในด้านการบริหาร ผู้บริหารยอมรับถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย ความแตกต่างระหว่างเป้าประสงค์ด้านนี้ในปัจจุบันและอนาคตมีมากในกลุ่มนักศึกษา อาจารย์ผู้บริหาร และสมาชิกในชุมชนตามลำดับ

ผู้ที่ศึกษาเป้าประสงค์ของสถาบันการศึกษา โดยใช้เครื่องมือศึกษาเป้าประสงค์ (Institutional Goals Inventory) ที่สำคัญคนหนึ่งคือ โรแลนด์ (Roland 1974 : 6485-A) โดยศึกษาเป้าประสงค์ในปัจจุบันและอนาคต (The Present and Preferred Institutional Goals) ในการจัดการศึกษาของวิทยาลัยเอกชน 3 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่า

1. เป้าประสงค์ปัจจุบันและเป้าประสงค์ในอนาคตมีความแตกต่างกัน

2. ในวิทยาลัยที่ก้าวหน้าที่สุดนั้น ผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับเป้าประสงค์ของวิทยาลัยไม่แตกต่างกัน

3. แม้ว่าวิทยาลัยทั้ง 3 แห่ง เป็นวิทยาลัยของศาสนา แต่เป้าประสงค์ด้านการเน้นให้เกิดศรัทธาในศาสนาอยู่ในระดับต่ำมาก

4. ส่วนใหญ่เห็นว่าวิทยาลัยควรมีเป้าประสงค์ด้านชุมชนให้มากที่สุด

ฟาร์เบอร์ (Farber, 1975 : 5851 - A) ได้ศึกษาลาย ๆ กับโรแลนด์ แต่เขา ศึกษาเป้าประสงค์จริงกับเป้าประสงค์อุดมคติ (Real and Ideal Goals) ของสถาบันอุดมศึกษา ที่มีหลักสูตร 2 ปี 4 ปี ในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ โดยศึกษาจาก ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา แต่ ขอบข่ายของเป้าประสงค์ที่ฟาร์เบอร์ศึกษาแยกแยะ คือศึกษาเฉพาะเป้าประสงค์ 8 ประการเท่านั้น ได้แก่ ด้านความเป็นผู้มีความรู้จริง ความเป็นผู้ใฝ่รู้ ความเป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง ความเป็นผู้ซื่อสัตย์ ในศิลปวัฒนธรรม ความมีสมรรถภาพในวิชาชีพ ความเป็นผู้สามารถปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้อย่างดี ความมีสำนึกในความรับผิดชอบ และรับใช้ชุมชน และการบริหารแบบประชาธิปไตย ผลการศึกษา ของฟาร์เบอร์ พบว่า

1. เป้าประสงค์ในปัจจุบันและอนาคตไม่สอดคล้องกันเลย ทั้งในกลุ่มสถาบันที่เปิดสอน 2 ปี และสถาบันที่เปิดสอน 4 ปี

2. การจัดลำดับความสำคัญของเป้าประสงค์ด้านต่าง ๆ มีดังนี้

2.1 ในสถาบันที่เปิดสอน 4 ปี เป้าประสงค์จริง เน้นด้านความเป็นผู้รู้จริง ความเป็นผู้ใฝ่รู้ ความเป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง เป้าประสงค์ในอุดมคติ เน้นด้านความเป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง การปกครองแบบประชาธิปไตย ความมีสมรรถภาพในวิชาชีพ

2.2 ในสถาบันที่เปิดสอน 2 ปี เป้าประสงค์จริง เน้นด้านความมีสมรรถภาพ ในวิชาชีพ ความเป็นผู้สามารถในการปรับตัวให้เข้ากับชุมชน ความเป็นผู้รู้จริง เป้าประสงค์ใน อุดมคติ เน้นด้านความเป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง ความมีสมรรถภาพในวิชาชีพ และการมี การปกครอง แบบประชาธิปไตย

มิลเลอร์ (Miller, 1975 : 6842-A) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ในการจัดการศึกษา ของมหาวิทยาลัย บอล สเตท (Ball State University) โดยศึกษาจากนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหารของมหาวิทยาลัย จุดประสงค์ของการศึกษานี้ก็เพื่อที่จะรวบรวม ประเมินและ เปรียบเทียบหาคณะเกี่ยวกับเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยตรง กลุ่ม ตัวอย่างที่ทำการศึกษานี้เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี 30 คน หลังปริญญาตรี 30 คน อาจารย์ 40 คน และผู้บริหาร 14 คน ขอบข่ายที่ศึกษาเป็นเป้าประสงค์จากเครื่องมือศึกษาเป้าประสงค์

ของสถาบัน (Institutional Goals Inventory) ของสำนักทดสอบทางการศึกษา (Educational Testing Service) จากการศึกษาพบว่า นักศึกษา อาจารย์ และ ผู้บริหาร มีความเห็นไม่แตกต่างกัน เกี่ยวกับเป้าประสงค์รวม 20 ประการของมหาวิทยาลัย แต่ในเป้าประสงค์ปลีกย่อยจะแตกต่างกัน กล่าวคือ เป้าประสงค์ด้านผลผลิต นักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหารจะมีความเห็นแตกต่างกัน 6 ประการ ใน 13 ประการ ได้แก่ ด้านความเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ ความเป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง ความเป็นผู้ซื่อสัตย์ในศิลปวัฒนธรรม ความมีสมรรถภาพในวิชาชีพ ความพร้อมที่จะศึกษาค้นคว้าในระดับที่สูงขึ้นไป ความเป็นผู้สามารถปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้อย่างดี และด้านความสำนึกในความรับผิดชอบและการรับใช้ชุมชน ส่วนในค่านิยามกระบวนการผลิต ซึ่งมี 7 ประการ มีความเห็นแตกต่างกัน 3 ประการ ได้แก่ ความมีเสรีภาพ การบริหารแบบประชาธิปไตย และด้านการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นในสถาบัน

เบลทราน (Beltran 1975 : 5840-A) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันและอนาคต (Perceived and Preferred Goals) โดยศึกษาจากสภามหาวิทยาลัย ผู้บริหาร และอาจารย์ ของมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่ง ในรัฐมิชิแกน เพื่อที่จะนำมาทบทวนเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แบบสอบถามที่เบลทรานใช้ทั้งหมดมี 40 ข้อ แต่ละข้อแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ เป้าประสงค์ที่เป็นในปัจจุบัน (Perceived Goals) และเป้าประสงค์ที่คิดว่าควรจะเป็นในอนาคต (Preferred Goals) แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ผลการศึกษาของเบลทราน ปรากฏว่า

1. เป้าประสงค์ด้านการสอน การวิจัย การบริการชุมชน ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าควรจะได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสมและบอกแนวทางให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหาร อาจารย์ และสภามหาวิทยาลัย มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องความสำคัญของเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย
3. บุคลากรฝ่ายวิชาการให้ความสำคัญในเป้าประสงค์ในอนาคตสูงกว่าบุคคลกลุ่มอื่น ๆ

นอกจากนี้ เบลทรานได้เสนอปัญหาและข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่องนี้ไว้ 5 ประการ คือ

1. องค์ประกอบทางด้าน เพศ วุฒิ และตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ จะมีผลต่อความเห็นเกี่ยวกับเข้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยหรือไม่
2. กลุ่มอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน เช่น แผนกทะเบียน ผู้ปกครอง นักศึกษา ผู้นำชุมชน และอาจารย์ที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีทัศนะเรื่องเข้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยต่างกันอย่างไร
3. มหาวิทยาลัยจะนำเข้าประสงค์ที่ได้จากทัศนะต่าง ๆ กันเหล่านี้มาผสมผสานและกำหนดเข้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยให้ชัดเจนได้ด้วยวิธีใด
4. เป็นไปได้หรือไม่ที่มหาวิทยาลัยจะกำหนดบทบาทด้านการสอน การวิจัย การบริการสังคม และการวิเคราะห์ชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน และมหาวิทยาลัยของรัฐและของเอกชนจะกำหนดเข้าประสงค์ต่างกันหรือไม่
5. มีองค์ประกอบใดบ้างที่ทำให้อาจารย์มีความเห็นเรื่องเข้าประสงค์ของสถาบันแตกต่างกันไปจากบุคลากรกลุ่มอื่น

ผู้ที่ใช้เครื่องมือศึกษาเข้าประสงค์ของสถาบัน (Institutional Goals Inventory) เป็นแนวทางในการวิจัยอีกคนหนึ่งก็คือ ฮาร์ทลีย์ (Hartley 1976 : 830 - A) โดยศึกษาจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปีที่ 3 และ ปีที่ 4 นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ และผู้บริหารของมหาวิทยาลัยวิชาการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนียสเตท เมื่อ ปี ค.ศ. 1975 ความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้ก็เพื่อที่จะทราบว่ากลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีความเห็นเกี่ยวกับเข้าประสงค์ในสถาบันของตนอย่างไร เพื่อนำผลอันนี้มาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและโครงการในการจัดการศึกษาต่อไป ผลการศึกษาพบว่า

1. มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างเข้าประสงค์ในปัจจุบันและเข้าประสงค์ในอนาคต

2. แต่ละกลุ่มให้ความสำคัญแก่เป้าประสงค์ด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน
3. ผู้บริหารและอาจารย์มีความเห็นไม่สอดคล้องกันในความมุ่งหมายแต่ละด้าน

เฮนรี (Henry 1983 : 3302 A) ศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย โดยปรับปรุงแนวคิดของ กรอสส์ และ แกรมส์ (Gross and Grambsch's) สืบค้นความคิดเห็นของนักวิชาการและกลุ่มผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษา 45 แห่ง ในรัฐนิวอิงแลนด์ (New England State) ผลการวิจัยพบว่า จากการตั้งเป้าประสงค์ไว้ 9 ข้อนั้น ทั้ง 2 กลุ่ม คือผู้บริหารและนักวิชาการในสถาบันมีความเห็นไม่แตกต่างกัน จะมีเพียง 2 ข้อเท่านั้น ที่มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 คือ ด้านเป้าประสงค์ด้านการจัดการ และเป้าประสงค์ด้านความก้าวหน้าของสถาบัน นักวิชาการจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับเป้าประสงค์ด้านการจัดการ ส่วนผู้บริหารจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับเป้าประสงค์ด้านความก้าวหน้าของสถาบัน แต่ถ้าเปรียบเทียบความเห็นภายในของสถาบัน นักวิชาการจะให้ความสำคัญในเป้าประสงค์ของสถาบันมากกว่าผู้บริหาร โดยมีเป้าประสงค์ที่แตกต่างกัน 4 ประการ คือ เป้าประสงค์ด้านความก้าวหน้าของสถาบัน การให้บริการ การจัดการ และการวิจัย ส่วนผู้บริหาร จะให้ความสำคัญในเป้าประสงค์ 4 ประการ ตามลำดับความสำคัญดังนี้ คือ ความก้าวหน้าของสถาบัน การให้บริการ ตำแหน่งของบุคลากร การทำวิจัย และแรงจูงใจ

จากผลการวิจัยในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าผู้วิจัยให้ความสำคัญกับสมาชิกทั้งหมด ในสถาบันคือ ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า สมาชิกของสถาบันมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทบาทและสถานภาพของสมาชิกกลุ่มนั้น ๆ

ในภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ผลงานวิจัยส่วนใหญ่ค้นพบว่า ประชากรที่ศึกษาจะให้ความสำคัญกับเป้าประสงค์ด้านการเรียน การสอน และการวิจัย มากกว่าการบริการชุมชน ระหว่างเป้าประสงค์ด้านวิชาการ และเป้าประสงค์ด้านการบริหาร จะสังเกตได้ว่าอาจารย์จะให้ความสำคัญกับเป้าประสงค์ด้านวิชาการ

แต่ผู้บริหารก็จะให้ความสำคัญแก่เป้าประสงค์ด้านการบริหาร จึงแสดงให้เห็นว่า สมาชิกภายในมหาวิทยาลัยจะให้ความสำคัญต่อเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย ตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่

เนื่องจากในปี ค.ศ.1982 ได้มีการรวมภาควิชาศึกษาศาสตร์ (School of Education) ของเวสเทอร์นโอเรกอน สเตท คอลเลจ (Western Oregon State College) เข้ากับคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอเรกอน (Oregon State College) จึงเป็นการรวมการจัดการศึกษาทางศึกษาศาสตร์ของสถาบันต่างประเภทกัน คือ มหาวิทยาลัยขนาดใหญ่กับวิทยาลัยหลักสูตร 4 ปี จอห์นสัน (Johnson 1984 : 72) จึงได้ศึกษาเป้าประสงค์ในอนาคตของคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอเรกอน โดยใช้เครื่องมือศึกษาเป้าประสงค์ (Institutional Goals Inventory) กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ อาจารย์ของทั้ง 2 สถาบัน โดยมีการเปรียบเทียบเป้าประสงค์ในอนาคตระหว่าง 2 สถาบันด้วย เพื่อนำความเห็นที่ได้มาใช้ในการวางแผนและปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรใหม่ จากเป้าประสงค์ทั้ง 20 ด้านของแบบสอบถาม พบว่า อาจารย์ของคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอเรกอนให้ความสำคัญแก่เป้าประสงค์ด้านการวิจัย และการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามากกว่าอาจารย์ของภาควิชาศึกษาศาสตร์ของเวสเทอร์นโอเรกอน คอลเลจ โดยมีการให้ลำดับความสำคัญแก่เป้าประสงค์ด้านต่าง ๆ ตรงกัน 7 ข้อและเป้าประสงค์ 10 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์สูงสุด ในจำนวนเป้าประสงค์สำคัญ 5 อันดับแรกมี 3 เป้าประสงค์ที่อาจารย์ทั้ง 2 แห่งให้อันดับความสำคัญตรงกัน 3 ข้อ การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและการกำหนดทิศทางของ OSU - WOSC School of Education โดยตรง

เอลิส (Elise 1984 : 208) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาของสเปนในสหรัฐอเมริกา โดยเปรียบเทียบระหว่างเป้าประสงค์ที่เป็นจริง กับเป้าประสงค์ในอุดมคติ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ สภามหาวิทยาลัย ผู้บริหาร และอาจารย์ของวิทยาลัยที่ชาวสเปนให้การสนับสนุน 20 แห่ง จากจำนวน 26 แห่งในสหรัฐอเมริกา โดยส่งแบบสอบถามไปกลุ่มละ 4 คน รวมสถาบันละ 12 คน ได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งสิ้น 216 คน คิดเป็นร้อยละ 90 ของแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมดจำนวน 240 ชุด แบบสอบถามประกอบด้วยเป้าประสงค์ 13 ด้าน ด้านละ 4 ข้อ รวม

52 ข้อในแต่ละข้อจะต้องตอบว่า เป้าประสงค์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และในอนาคตควรจะเป็นอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดให้ความสำคัญแก่เป้าประสงค์ด้านการพัฒนาวิชาการ การเป็นชุมชนแห่งความเชื่อมั่นศรัทธา การเรียนเพื่อชีวิต และการเป็นความเป็นคริสต์ศาสนิกชน แต่ละกลุ่มมีความเห็นว่าเป้าประสงค์ที่มีความสำคัญน้อยที่สุดคือ การบริหารแบบประชาธิปไตย เสรีภาพทางวิชาการ การเน้นทางด้านศาสนา และการบริการ ส่วนเป้าประสงค์ด้านอาจารย์และการพัฒนาอาจารย์นั้นควรได้รับความสำคัญมากขึ้น

คอนราด อาบรัม จี แมคเนล และ โจแอน (Conrad, Abrom G. McNeal and Joanne 1984 : 3140) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยในแคนาดา กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ อธิการบดี และนายกสภามหาวิทยาลัย โดยเปรียบเทียบความเห็นเกี่ยวกับเป้าประสงค์ปัจจุบันกับเป้าประสงค์ในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นเกี่ยวกับเป้าประสงค์ด้านกระบวนการผลิตมากกว่าเป้าประสงค์ด้านผลผลิต

ลูซ (Luiz 1985 : 301) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในทัศนะของบุคคลที่อยู่ในวงการศึกษาของบราซิล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งพาโรบา (Federal University of Paraiba) ของประเทศบราซิล กลุ่ม 750 คน รวมทั้งสิ้น 450 คน วัตถุประสงค์ของการศึกษาความเห็นเกี่ยวกับระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และสิ่งที่ควรจะเป็น โดยใช้เครื่องมือศึกษาเป้าประสงค์ของสถาบัน (IGI) เช่นกัน แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นสถานภาพของผู้ตอบ ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับเป้าประสงค์จำนวน 36 ข้อ ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 343 ชุด คิดเป็นร้อยละ 76.22 ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรให้ความสำคัญกับเป้าประสงค์ทุกด้านมากขึ้น โดยแต่ละกลุ่มให้อันดับความสำคัญแก่เป้าประสงค์แต่ละด้านแตกต่างกันไป และมีความต้องการให้พัฒนานักศึกษา ให้มีทักษะและเทคนิควิธีการต่าง ๆ มากขึ้น อีกทั้งยังเรียกร้องให้มีความเป็นประชาธิปไตยภายในมหาวิทยาลัยและปฏิรูประบบการศึกษา

โรเบิร์ต (Robert 1985 : 179) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา โดยใช้มหาวิทยาลัยโทเลโดเป็นกรณีศึกษา โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 5 กลุ่มย่อย คือ

ผู้บริหารส่วนกลาง ประธานว่าววิชาการ คณบดี ผู้อำนวยการ สำนักหอสมุด หัวหน้านักศึกษา กรรมการบริหารสมาคมศิษย์เก่า และสภามหาวิทยาลัย รวมทั้งสิ้น 142 คน ได้รับแบบสอบถามคืนมา 90 ชุด คิดเป็นร้อยละ 63 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องเป้าประสงค์ปัจจุบันและเป้าประสงค์ในอนาคต เป้าประสงค์ปัจจุบันที่แต่ละกลุ่มให้ความสำคัญ 4 อันดับแรก คือ การเป็นผู้ใฝ่รู้ การสร้างสมรรถภาพทางวิชาชีพ เสรีภาพทางวิชาการ และการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ส่วนเป้าประสงค์ในอนาคต 5 อันดับแรก คือ การเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ การอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นในสถาบัน การเป็นผู้ใฝ่รู้ การสร้างสมรรถภาพทางวิชาชีพ และการมีบรรยากาศทางวิชาการ

เคนนิสัน จอห์น-ดี เลวิน และ จอห์น - เอส (Dennison, John -D, Levin and John - S 1988 : 49-63) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของวิทยาลัยชุมชนในแคนาดา ตามความเห็นของเจ้าหน้าที่ระดับบริหารและเจ้าหน้าที่ของเมืองที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างของแต่ละเมืองจะจัดลำดับความสำคัญของเป้าประสงค์แตกต่างกันไป และแสดงให้เห็นบทบาทและการช่วยเหลือสังคมที่แตกต่างกันไปของแต่ละวิทยาลัย

งานวิจัยในประเทศไทย

ในการศึกษาเป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย นั้น รณรงค์ พุทธิชิน (2520) ได้ทำการศึกษาความมุ่งหมายของการฝึกหัดครูตามทัศนะของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหารในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้ โดยใช้เครื่องมือศึกษาเป้าประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษา (Institutional Goals Inventory) ของสำนักทดสอบทางการศึกษา (Educational Testing Service) ประกอบด้วยข้อคำถาม 80 ข้อ โดยครอบคลุมเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านผลผลิต และด้านกระบวนการผลิต และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) การจัดลำดับ (R) T-test และ Simple Correlation ผลการวิจัยพบว่า

1. การจําลําคับความสําคัญของเป้าประสงคําคํานต่าง ๆ จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า

1.1 นักศึกษา

1.1.1 ให้ความสําคัญแกํเป้าประสงคํของการฝักหัดครูในัจจุบัน 5 อันดับแรก เรียงตามลําคับความสําคัญดังนี้ เป็นผู้มีความรู้อย่างแท้จริง เป็นผู้มีความพรอมที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป เป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ เป็นผู้สมรรถภาพในวิชาชีพ และมีการศึกษาหาประสบการณ์นอกสถานที ส่วนอันดับสุดท้ายคือ เป็นผู้สามารถในการทำวิจัยตามอัศภาพ

1.1.2 ให้ความสําคัญแกํเป้าประสงคํของการฝักหัดครูที่ควรจะเป็นในอนาคต 5 อันดับแรก เรียงตามลําคับความสําคัญดังนี้ เป็นผู้สมรรถภาพในวิชาชีพ เป็นผู้มีความรู้อย่างแท้จริง เป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ เป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง และการปกครองแบบประชาธิปไตยในสถานศึกษา ส่วนอันดับสุดท้ายคือเป็นผู้มีศรัทธาในศาสนา

1.2 อาจารย์

1.2.1 ให้ความสําคัญแกํเป้าประสงคํของการฝักหัดครูในัจจุบัน 5 อันดับแรก เรียงตามลําคับความสําคัญดังนี้ เป็นผู้มีความรู้อย่างแท้จริง เป็นผู้มีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม เป็นผู้มีความพรอมที่จะไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป เป็นผู้มีศรัทธาในศาสนา และเป็นผู้มีมนุษยธรรม ส่วนอันดับสุดท้ายคือ เป็นผู้มีความสามารถทำวิจัยตามอัศภาพ

1.2.2 ให้ความสําคัญแกํเป้าประสงคํของการฝักหัดครูที่ควรจะเป็นในอนาคต 5 อันดับแรก เรียงตามลําคับความสําคัญ ดังนี้ เป็นผู้สมรรถภาพในวิชาชีพเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ เป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง เป็นผู้มีความรู้อย่างแท้จริง และเป็นผู้มีมนุษยธรรม และอันดับสุดท้าย คือ มีเสรีภาพในสถานศึกษา

1.3 ผู้บริหาร

1.3.1 ให้ความสําคัญแกํเป้าประสงคํของการฝักหัดครูในัจจุบัน 5 อันดับแรก เรียงตามลําคับความสําคัญดังนี้ เป็นผู้มีความรู้อย่างแท้จริง เป็นผู้มีความพรอมที่จะไป

ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป เป็นผู้มีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม เป็นผู้มีศรัทธาในศาสนา และมีการศึกษาหาประสบการณ์นอกสถานที่ ส่วนอันดับสุดท้ายคือ ความเป็นผู้สามารถทำวิจัยตามอรรถภาพ

1.3.2 ให้ความสำคัญแก่เป้าประสงค์ของการฝึกหัดครูที่ควรจะเป็นในอนาคต 5 อันดับแรกเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ เป็นผู้สมรรถภาพในวิชาชีพ เป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ เป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง มีน้ำใจรักความเป็นธรรม และเป็นผู้มีความรู้อย่างแท้จริง ส่วนอันดับสุดท้าย ความมีเสรีภาพในสถานศึกษา

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทัศนะของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ในเป้าประสงค์ปัจจุบัน นักศึกษาและอาจารย์ อาจารย์และผู้บริหาร มีความเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารและนักศึกษามีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเป้าประสงค์ที่ควรจะเป็นในอนาคตนั้น นักศึกษาและอาจารย์ อาจารย์และผู้บริหารมีความเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารและนักศึกษามีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในเป้าประสงค์ด้านผลผลิต ส่วนเป้าประสงค์ด้านกระบวนการผลิตไม่มีความแตกต่างกัน

3. ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างเป้าประสงค์ด้านผลผลิตและด้านกระบวนการผลิต พบว่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในเป้าประสงค์ปัจจุบัน และเป้าประสงค์ที่ควรจะเป็นในอนาคตในทุกกลุ่มตัวอย่าง

ในปี พ.ศ.2520 อินทร์ ศรีคุณ (2520) ได้ทำการศึกษาเรื่องเป้าหมายของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร 10 คน อาจารย์ 31 คน นักศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย 96 คน และนักศึกษาระดับปริญญาตรี 2 ปีสุดท้าย จำนวน 134 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way Analysis of Variance) โดยใช้เครื่องมือศึกษาเป้าประสงค์ของสถาบัน (Institutional Goals Inventory) ในแบบสอบถามได้จัดหมวดเป้าหมายไว้ 3 หมวด คือ เป้าหมายเกี่ยวกับผลผลิต (Outcome Goals) เป้าหมายเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการ (Process Goals) เป้าหมายเบ็ดเตล็ด (Miscellaneous Goals) จากการวิจัยพบว่า

1. ลำดับความสำคัญของเป้าหมายที่คณะศึกษาศาสตร์กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันตามทัศนะของกลุ่มตัวอย่างประเภทต่าง ๆ เห็นว่าคณะศึกษาศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ทุกเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป้าหมายเกี่ยวกับผลผลิต เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงาน และเป้าหมายเบ็ดเตล็ดในระดับต่ำ ถึงขั้นปานกลางเท่านั้น

2. สำหรับในอนาคต กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า คณะศึกษาศาสตร์ให้ความสำคัญแก่แต่ละเป้าหมายในระดับมากถึงมากที่สุดในทุกเป้าหมาย และให้ความสำคัญเกี่ยวกับเป้าหมายด้านผลผลิต (Outcome Goals) เรียงตามลำดับสูงสุดถึงต่ำสุดดังต่อไปนี้ คือ เป็นผู้ที่มีสมรรถภาพในวิชาชีพ เป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ เป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง มีน้ำใจรักความเป็นธรรม สามารถปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้ดี มีศิลปวัฒนธรรม และเป็นผู้มีศรัทธาในศาสนา

อนันต์ ศรีโสภาก (2522) ได้วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะหาองค์ประกอบที่สำคัญของจุดมุ่งหมายมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ทั้งที่เป็นปัจจุบันและที่คาดหวังว่าจะเป็น และการจัดลำดับความสำคัญของจุดมุ่งหมายเหล่านั้น โดยศึกษาข้อมูลจากทัศนะของกลุ่มตัวอย่าง อันได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาจารย์ และกลุ่มนิสิต ซึ่งสุ่มมาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศทั้งของรัฐบาลและเอกชน เป็นจำนวน 1,122 คน โดยเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง แบบ Stratified Random Sampling เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยประกอบด้วยคำถาม 84 ข้อ ซึ่งครอบคลุมจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปทั้งหมด คำถามต่าง ๆ เหล่านี้ แบ่งออกเป็นจุดมุ่งหมายด้านผลผลิต และจุดมุ่งหมายด้านกระบวนการผลิต ซึ่งมีความเชื่อมั่น 82% ผลการวิจัย พบว่า ทัศนะของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันแตกต่างจากทัศนะที่ต้องการให้มหาวิทยาลัยมีจุดมุ่งหมายตามที่ควรจะเป็น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และเห็นว่ามหาวิทยาลัยในปัจจุบันให้ลำดับความสำคัญแก่จุดมุ่งหมายด้านผลผลิต และจุดมุ่งหมายด้านกระบวนการผลิตอยู่ในลำดับต่ำกว่าปานกลางเท่านั้น สำหรับจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยที่ควรจะเป็น หรืออนาคตนั้น ตามทัศนะของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญแก่จุดมุ่งหมายในระดับมากถึงมากที่สุดทุกจุดมุ่งหมาย สำหรับทัศนะของกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาจารย์และกลุ่มนิสิตที่มีจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยนั้น กลุ่มทั้งสามมีความเห็นสอดคล้องกันในการให้ลำดับความสำคัญแก่จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยไม่ว่า

จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันหรือควรจะเป็นจากการวิเคราะห์องค์ประกอบของจุดมุ่งหมายมหาวิทยาลัยทั้ง 84 ข้อ นั้น พบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญคือ 8 องค์ประกอบเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

1. ความเป็นเลิศทางวิชาการ
2. การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม
3. สร้างบรรยากาศทางวิชาการ
4. มีเสรีภาพทางวิชาการ
5. มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง
6. มีความซื่อสัตย์ในศิลปวัฒนธรรม
7. มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม
8. สร้างบรรยากาศในการริเริ่มกระทำสิ่งใหม่ ๆ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญแก่สมาชิกในมหาวิทยาลัยทุกกลุ่มในการศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย แสดงให้เห็นว่าเป้าประสงค์ที่ที่จะต้องมีความสอดคล้องกัน ในความคิดเห็นของสมาชิกภายในสถาบัน จากการวิจัยที่ค้นพบชี้ให้เห็นว่าสมาชิกภายในมหาวิทยาลัย ยังไม่พอใจกับจุดมุ่งหมายในปัจจุบัน และให้ความสำคัญเฉพาะเป้าประสงค์ผลผลิตเท่านั้น

สรุปผล เรื่องรอง (2526) ได้ศึกษาเป้าหมายและรูปแบบของวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและอาจารย์จากวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ร้อยละ 60 ของประชากรทั้งหมด รวมตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 438 คน ได้รับแบบสอบถามคืน 345 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 78.76 ผลจากการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของวิทยาลัยครูมีปัญหาเกิดจากสภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศ ซึ่งมีผลทำให้การผลิตครูมากเกินความต้องการ ในขณะที่เดียวกับประชากรของประเทศมีอัตราการเกิดลดลง ความต้องการครูจึงลดลงด้วย ด้านเป้าหมายของวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ พบว่า เป้าหมายที่มีความสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ด้านงานวิจัยควรวิจัยประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ในทางปฏิบัติ ด้านการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน การบริการแก่ครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษา ในเรื่องรูปแบบของวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ พบว่าควรให้ความสำคัญในแต่ละด้านดังนี้ คือ

ด้านการสังกัดของสถาบัน ควรสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ด้านองค์การบริหารสถาบัน ควรเป็นหน่วยงานที่มีระบบบริหารอิสระแบบรัฐวิสาหกิจ ด้านสภาพของสถาบัน ควรให้วิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ทั้งหมดรวมอยู่ในสภาเดียวกัน และควรร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในท้องถิ่นด้วย

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารกับอาจารย์ พบว่า ผู้บริหารและอาจารย์มีความคิดเห็นต่อเป้าหมายและรูปแบบของวิทยาลัยครูภาคใต้ใกล้เคียงกัน ถึงแม้จะมีความคิดเห็นแตกต่างกันบางประเด็นของแต่ละด้านก็ตาม แต่โดยส่วนรวมของแต่ละด้านแล้วมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับอาจารย์ต่อเป้าหมายและรูปแบบของวิทยาลัยครูกลุ่มภาคใต้ ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ผู้บริหารและอาจารย์มีความคิดเห็นว่ เป้าหมายและรูปแบบของวิทยาลัยครูควรได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้มีความเหมาะสมต่อไป

กิตติ ชลัญจน์ (2527) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับเป้าประสงค์ปัจจุบันและเป้าประสงค์ในอนาคตโดยเปรียบเทียบความเห็นระหว่างผู้บริหารกับอาจารย์ เครื่องมือที่ใช้คือเครื่องมือทดสอบเป้าประสงค์ของสถาบัน (Institutional Goal Inventory) ของสำนักทดสอบทางการศึกษา (Educational Testing Service) ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งดัดแปลงเป็นภาษาไทย ส่วนแรกเป็นคำถามเกี่ยวกับเป้าประสงค์ 18 ด้าน รวม 86 ข้อ และเป้าประสงค์หัว ๆ ไปอีก 10 ข้อ ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับเป้าประสงค์ 9 ด้าน ผลการวิจัยมีพอสรุปได้ดังนี้

1. มีความเห็นสอดคล้องกันน้อยระหว่างเป้าประสงค์ปัจจุบันกับเป้าประสงค์ในอนาคต
2. อาจารย์และผู้บริหารให้ลำดับความสำคัญแก่เป้าประสงค์ต่าง ๆ สอดคล้องกัน
3. มีความสอดคล้องกันในการให้อันดับความสำคัญระหว่างเป้าประสงค์ด้านผลผลิตมากกว่าเป้าประสงค์ด้านกระบวนการผลิต

4. เป้าประสงค์ที่ได้รับการจัดอันดับความสำคัญมาก คือการเป็นผู้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ การเป็นผู้ใฝ่รู้และการพัฒนาตนเองของนักศึกษา เป้าประสงค์ด้านการวิจัยอยู่ในอันดับความสำคัญค่อนข้างต่ำ และการสร้างสมรรถภาพทางวิชาชีพนั้นอยู่ในอันดับต่ำสุด

5. เป้าประสงค์ที่เป็นลักษณะพิเศษของมหาวิทยาลัยไทย คือการพิมพ์ตำรา และการลดจำนวนนักศึกษา ซึ่งได้รับการจัดลำดับไว้อันดับสูงและต่ำ

ขณะที่อาจารย์มีความเห็นว่าในอนาคตให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบ/ประสิทธิภาพ และการบริหารงานแบบประชาธิปไตยมาก ผู้บริหารก็ให้ความสำคัญแก่เป้าประสงค์ด้านความรับผิดชอบ และประสิทธิภาพเป็นอันดับแรก และการบริหารงานแบบประชาธิปไตยเป็นอันดับสุดท้าย

สุพรรณ ถึงสุข (2527) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยเปิด 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องและความขัดแย้งของเป้าประสงค์ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คืออาจารย์และผู้บริหารของทั้ง 2 มหาวิทยาลัย มีการเปรียบเทียบความเห็นระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ผลการวิจัยมีดังนี้

1. มหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ให้อันดับความสำคัญแก่เป้าประสงค์ปัจจุบัน และเป้าประสงค์ในอนาคตแตกต่างกัน

2. เป้าประสงค์ปัจจุบันที่เป็นอันดับความสำคัญสูงสุดของมหาวิทยาลัยรามคำแหง คือการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ส่วนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช คือการศึกษาตลอดชีวิต เป้าประสงค์ปัจจุบันที่อยู่ในอันดับต่ำสุดของมหาวิทยาลัยรามคำแหงคือ การช่วยนายจ้างในการคัดเลือกและฝึกอบรมบุคลากร ส่วนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช คือ การสนับสนุนให้อาจารย์ทำวิจัย

3. เป้าประสงค์ในอนาคตที่อยู่ในอันดับสูงสุดของมหาวิทยาลัยรามคำแหง คือ การพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อสะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าของการวิจัย ส่วนของ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช คือการให้วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยในการศึกษาด้วยตนเองอย่างพอเพียง
 เป้าประสงค์ในอนาคตที่อยู่ในอันดับต่ำสุดของมหาวิทยาลัยรามคำแหงคือ การให้ค่าตอบแทนสูงแก่
 ผู้บริหาร ส่วนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชคือ การพยายามสร้างความสมดุลระหว่าง
 โครงการต่าง ๆ โดยไม่สนใจกับลำดับความสำคัญของเป้าประสงค์

โดยสรุป พบว่าความสอดคล้องกันของเป้าประสงค์ด้านต่าง ๆ นั้นมีเพียงเล็กน้อย และ
 เมื่อเปรียบเทียบความเห็นของผู้บริหารมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ก็พบว่า เป้าประสงค์ทุกด้านมี
 ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังสามารถสรุปได้ว่า ความแตกต่างกัน
 เกี่ยวกับเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยเปิดทั้ง 2 แห่งนี้จะมีผลต่อไปในอนาคตด้วย

ศิรินาถ บุญสงวน (2528) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยระหว่าง
 พุทธศักราช 2528-2537 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่าน แล้วนำแนวคิดที่ได้
 จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อสร้างแบบสอบถาม โดยใช้ตัวอย่างประชากรที่เป็นบุคคลภายนอก
 ซึ่งเป็นศิษย์เก่าของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 200 คน และอาจารย์ประจำ จำนวน 282
 คน ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ จากการสัมภาษณ์และจากแบบสอบถาม การวิจัยจากการ
 สัมภาษณ์พบว่า สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย มีผล
 กระทบต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยมาก ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีตัวบ่อน คือ นิสิต อาจารย์
 งบประมาณ อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพ แต่ด้วยการบริหารงานภายใน
 ระบบมหาวิทยาลัยของรัฐ ต้องใช้ระบบบริหารบุคคล ระบบบริหารการเงิน ระบบบริหารวิชาการ
 ที่ไม่เหมาะกับองค์กรวิชาการ จึงทำให้มหาวิทยาลัยมีปัญหากการใช้ทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพเต็ม
 ความศักยภาพที่มีอยู่

ผลการวิจัยข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ลำดับความสำคัญของเป้าประสงค์ปรากฏว่า
 บุคคลภายในและบุคคลภายนอก มีความคิดเห็นว่า ในอนาคตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ควรมีเป้า
 ประสงค์ด้านต่าง ๆ เรียงลำดับความสำคัญมากที่สุดดังนี้ ด้านการผลิตบัณฑิตควรผลิตบัณฑิตในระดับ
 วุฒิปริญญาโทหรือเทียบเท่า ด้านลักษณะบัณฑิต ควรเป็นบัณฑิตที่เก่งงาน ด้านลักษณะงานวิจัย ควร
 เป็นงานวิจัยประยุกต์ความรู้ เพื่อประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาชุมชน ด้านการให้บริการวิชาการควร
 เป็นแหล่งข้อมูลวิชาการที่เผยแพร่แนวความคิดใหม่ ๆ กลุ่มเป้าหมายที่ควรให้บริการ คือ ช่างนา

และเกษตรกร ภารกิจที่ควรกระทำคือ การผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่สำคัญ คือ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านการบริหาร และการดำเนินการในอนาคต ควรดำเนินการเพื่อรักษาและเพิ่มพูนศักดิ์ศรีของมหาวิทยาลัยในฐานะมหาวิทยาลัยชั้นนำทางวิชาการของประเทศ เมื่อเปรียบเทียบความเห็นระหว่างบุคคลภายในที่ไม่มีตำแหน่งบริหารและที่มีตำแหน่งบริหารที่มีต่อเป้าประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้านต่าง ๆ พบว่า มีความเห็นใกล้เคียงกัน ถึงแม้จะมีความคิดเห็นแตกต่างกันบางประเด็นของแต่ละด้านก็ตาม สำหรับบุคคลภายในและบุคคลภายนอกนั้นมีความคิดเห็นต่อเป้าประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยค่อนข้างจะแตกต่างกันอยู่มากในหลาย ๆ ประเด็น ของแต่ละด้าน จึงสรุปได้ว่าเป้าประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและแสวงหากลวิธีที่จะดำเนินการปรับเปลี่ยนให้บรรลุเป้าประสงค์ใหม่ที่กำหนดขึ้นด้วย

จะเห็นได้ว่า การศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยได้ขยายแนวคิดออกจากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชนภายนอก โดยให้ความสำคัญกับสมาชิกภายนอกมีส่วนแสดงความคิดเห็นต่อมหาวิทยาลัย จากผลการวิจัยที่ค้นพบไม่ว่าเป้าประสงค์ด้านใดก็ตาม จะมุ่งแก้ปัญหาภายในสังคมจึงทำให้มหาวิทยาลัยมีความใกล้ชิดกับชุมชนมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นหน้าที่หนึ่งของมหาวิทยาลัยที่ระบุว่าต้องให้บริการวิชาการแก่สังคม

เนื่องจากมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันในสังคม มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และแสวงหาความรู้ มหาวิทยาลัยจึงมีความใกล้ชิดกับชุมชนในสังคม และผลผลิตของมหาวิทยาลัยควรตอบสนองสภาพสังคม และเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้รูปแบบของสถาบันในประเทศไทย นอกจากมหาวิทยาลัยของรัฐแล้ว เอกชนยังได้ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการให้ความรู้แก่ประชาชนในระดับสูง โดยการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นจำนวนมาก ดังที่ สมหมาย จันทรเรือง (2529) ศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศ ในด้านการสอนและผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดยทำวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ประเภทวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 31 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. เป้าประสงค์ด้านการสอนและผลิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยเอกชนมุ่งจัดการเรียนการสอน 3 ด้าน คือ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยเน้นที่สาขาบริหารธุรกิจ

ในการเปิดสาขาวิชาใหม่ในอนาคต มหาวิทยาลัยเอกชนต้องพิจารณาความต้องการของสังคม โอกาสทางงาน และไม่ซ้ำซ้อนกับสถาบันอื่นที่จัด

2. เป้าประสงค์ด้านการวิจัย มุ่งทำการวิจัยเชิงประยุกต์และการวิจัยสถาบันเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน

3. เป้าประสงค์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม มุ่งพัฒนาชุมชนและสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม กิจกรรมที่จัดได้แก่การเป็นวิทยากร การจัดสัมมนา ออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท

4. เป้าประสงค์ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มุ่งรักษามรดกทางวัฒนธรรม และรักษาเอกลักษณ์ไทย จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมและตั้งหอจดหมายเหตุ เพื่อรวบรวมความรู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ

ทัศนีย์ แก้วจุมพล (2530) ได้ศึกษาเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระหว่าง พ.ศ.2531-2540 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และนำแนวคิดที่จะได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อสร้างแบบสอบถามเช่นกัน ตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็นอาจารย์ประจำวิทยาเขตต่าง ๆ ทั้ง 8 วิทยาเขต รวม 353 คน ผลการวิจัยในเรื่องนี้กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. เป้าประสงค์ในการผลิตบัณฑิต ควรเป็นสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวนผลิตบัณฑิตทางศึกษาศาสตร์ ควรเป็นระดับบัณฑิตศึกษา ส่วนลักษณะของบัณฑิตนั้น ควรเป็นผู้นำสังคม กิจเป็น แก่ปัญหาเป็น และมีความเข้าใจท้องถิ่น

2. เป้าประสงค์ในการวิจัย ควรเป็นการวิจัยประยุกต์และบริสุทธิ์ควบคู่กันไป

3. เป้าประสงค์ในการบริการทางวิชาการ ควรทำในลักษณะการศึกษาตลอดชีวิต และจัดศูนย์ความรู้ในรูปแบบห้องสมุด

4. เป้าประสงค์ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ควรส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ สร้างเอกลักษณ์และค่านิยมในวัฒนธรรมได้

5. เป้าประสงค์ด้านการบริหาร ควรบูรรวมวิทยาเขตที่อยู่ส่วนกลาง และยกฐานะ วิทยาเขตภูมิภาคเป็นมหาวิทยาลัยอิสระ

6. การกำหนดเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ควรคำนึงถึงการพึ่ง ตนเอง เพื่อนำไปสู่ความเป็นอิสระทางการบริหารและความหลากหลายทางวิชาการให้สอดคล้อง กับสภาพความต้องการของสังคมและชุมชนท้องถิ่น

อนันต์ จิตรีจักษ์ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอเป้าประสงค์ของ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างพุทธศักราช 2528-2537 ผลการวิจัยพบว่า ในอนาคต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ควรจัดการศึกษาในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี โดยเน้นการจัดการทาง ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และควรจัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษที่สอดคล้องกับความต้องการ ของสังคม สำหรับคุณลักษณะของนักศึกษาควรเน้นทางด้านการพัฒนาเชิงปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนใฝ่หา ความรู้และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในด้านอาจารย์ควรมีระบบการคัดเลือกอาจารย์ที่มีประสิทธิภาพ ในด้านวิจัยควรเน้นการวิจัยประยุกต์ในลักษณะสหวิทยาการ คือนำความรู้หลายด้านมาประยุกต์ ใน ด้านบริหาร ควรปรับปรุงและพัฒนาาระบบบริหารภายใน เช่น การบริหารงานบุคคล การเงิน วิชา การและงานธุรการ ส่วนงานบริการวิชาการจะต้องทำโปรแกรมให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของ สังคม

จากผลการวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด จะเห็นได้ว่าเป้าประสงค์ของสถาบัน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดนโยบายของมหาวิทยาลัย เป็นแนวทางในการตัดสินใจของ ผู้บริหารและช่วยในการวางแผนงานและโครงการต่าง ๆ จึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสถาบัน อุดมศึกษา การตรวจสอบเป้าประสงค์ของการศึกษาไม่ว่าในระดับใดก็ตาม เป็นเรื่องที่มีอาจละ เลຍได้

การศึกษาเรื่องความหมายและความมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษา บทบาท ภารกิจ และหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา การบริหารอุดมศึกษา ความหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับเป้าประสงค์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งต่างประเทศและในประเทศไทยทำให้ เข้าใจความสำคัญและความเชื่อมโยงของประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังเป็น แนวทางในการศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น